بۆچی دەبێت مەسرور بارزانی دەست لە بەرەوپێبردنی کوردستانی ئێراق بکێشتەوە؟.. نووسینی: مایکڵ ڕۆبین

ناوچەکە بەرگەی حکومەتێکی ناکارامە ناگرێت!

نووسینی: مایکڵ ڕۆبین/
وەرگێڕانی ڕەشید کردوی بۆ کوردیی

ڕۆژنامەنووسێک لە ڕۆژان کوردەکان خەیان بۆ "ئێراقێکی دیکە" دەبینی، ناوچەیەک کە دیموکراسیی و ئاساییشی تیادا پەیدا دەبوو، بەڵام ئەوەی کوردستانی ئێراق لە سەر ئاورە. هەزەکانی ئاساییش دەستەژی گوللەی لە خەپیشاندەران دەکەن، خەڵک وەڵامی دەدنەوە و ناڕازایەتیدەربڕان پەرچەمی حیزبەکان دەسووتێنن و تەنانەت وێنەی دامەزرێنەری پ د ک مەلامستەفا بارزانیش.

کوردستانی ئێراق کە "ئێراقێکی دیکە" بێت هەمیشە دڕێک بووە. ناوچەکە مانای بابی دوو خانەوادەی دەسەڵاتدارن – بارزانی و تاڵەبانی، کە لە پراکتیکدا لە سەروو یاساوەن. هاوکات کە ئێراقیەکان لە بەغداد لە پشت فەرمانەوە بوون، مەسعود بارزانی پ د ک کە هەتا 18 مانگێک لەمەوبەر سەرکی هەرەمەکە بوو، زەر لە هەوڵی ئەوەدا بوو کە ماوەی دەست لە سەرکاربوونی خۆی درێژ بکاتەوە. دەخی ئاسایشیش هەروەها گرژ بوو، کەمتر بە هۆی کارامەیی پاراستن، دەزگای ئاسایشی پارتی کە لە مێژە لایەن مەسروری کوڕە گەورەی مەسعودەوە بەڕێوە دەبردرێت، وەکوو لە توانای پارتی بۆ بەڕێوەبردنی سەرچاوە سامانییەکان، بەتایبەتیی سامانی نەوتی هەرێم، بوو و کردنی بە هەرەمێکی گەندەیی، بە کوردییەکەی، خانەوادەی بارزانی لەو دەستنیان زەر کەم هەبوو کە بە پارە نیان کریبن.

کوردەکان ئێستا تەواو یاخیبوون. مەسعود ڕەشمەی دەسەاتی دا بە مەسروری کوڕی خۆی، زەر کەم لەبەرئەوەی کە کارامە بێت بەڵکو لەبەرئەوە بوو کە کوڕە گەورەیەتی. هاوکات کە ئاپارتی دەستدرێژیکردن زیاتر لە سلەمانییەوە دێت، زەر کەمتر لەبەرئەوەیە

کە بەخشندەیی لە دۆڤری یەکیەتیی نیشتیمانیی کوردستانەوە زیاتر بێت – هەردوو لایان زەروکەم وکوو یەکن – بەڵکو لەبەرئەوەیە کە سڵەمانی خاوەنی نەریتی بەرەنگاربوونەوەیە و ڕابەراتیەکەیش کەمێک زیاتر تۆڵەرانسی هەیە. لە هەوڵێر و ئەو بەشانەی کوردستانی ئێراق کە بارزانی دیکتاتۆرانە کۆنترۆڵیان دەکات، شتومەک و ئازووخەی سەربازیی کە دەوڵەتانی ئۆژئاوا دژ بە شێوەی داعش پێیان بەخشیون و تا ئێستا بە شێوەی دژ بە داعش بەکاریان نەهێناون، ئێستا بەرامبەر بە خەڵکی سڤیل هەڕەشەیان بەستوون.

بە هەرحاڵ، کێشە سەرکیەکە بەیاردانی مەسرورە. هاوکات کە مەسرور تاوانێکە دەخاتە ئێستەی ئەوانی پێش خۆی، ئامۆژایەکەی، واتە نێچیروان بارزانی کە ئێستا سەرۆکی هەرێمە، بە ئەو دەخە ناهەمواری هەوڵێر، کەچی حکومەتی نێچیروان هەمیشە کارامەتر بووە، تەنانەت لە بارودۆخی دژواری ئابووریشدا. کاتێک کە مەسرور حوکمی لە بابی خۆی وەرگرت، بە دوای کارامەییدا نەدەگەڕا، بەڵکو بە دوای وەفاداریی کوێرانەوە بوو. بەو شێوەیە مەسرور حکومەتێکی پاراستنی دامەزراندووە، کارمەندە درۆژماوەکانی پاراستنی هەناون و خستوونیە پلەی سیاسییەوە. لەوەدا، ئێرکیی سەرکیی ئەمانە ئەوەیە کە وەفاداری مەسرور و بازرگانییەکەی بن، وەکوو لە پێشخستن و گەشەپێدانی کوردستان.

بیهەنە بەرچاوی خۆت، بە نموونە، وەزیری ناوخۆ، ڕابەر ئەحمەد. ڕابەر 7 دانە ساڵ ئەندامێکی چالاکی پاراستن بووە و پێش ئەوەیش چەندین ساڵ هاوکاری پاراستن بووە. لە ڕاستیدا، چاوەدێری هەزی پۆلیس دەکات و بە پلەی یەکەم دژ بەو کەسانە بەکاریان دەهێنێت کە دژ- بارزانین، لە جیاتی ئەوەی بە پاراستنی یاسا و ڕێگاگرتن لە خراپکاریی بەکاریان بهێنێت.

پاشان وەزیری تەندروستیی سامان حوسێن محەمەد (سامان بەرزنجی). سامان کۆنترۆڵی هەموو نەخۆشخانەکان دەکات، بە ئەهلیی و حکومییەوە و هەروەها کۆنترۆڵی تەواوی خزمەتی دەرمانیی دەکات. من لەوە بەر ڕاپۆرتێکم لە سەر کارەکی هەیە (دیارە ئەو کارەی بە هاوکاریی ئیدریسی کوێی نێچیروان دەکرد) ئەویش ئەوەبوو کە نەخۆشخانەیەکی بەخشندەکاریان کرد بە کلینیکێکی شەخسیی قازانجبگیر. لە کاتی قەیرانی کەرنادا، کوردەکان باسی دەکەن کە سامان بەتایبەتیی کۆنتراکتی دەرمانفرۆشیی، ئەویش بە نرخی زەر گران، بەو بازرگانانە داوە کە سەر بە پاراستنن. سەرئەنجامی ئەم کارە لەزمە قازانجێک بووە بە تاقمی ناوەوەی بازنەی پاراستن،

دیارە لە سەر حیسابی تەندروستیی و خۆشگوزەرانیی خەڵکی کورد.

لە مێژە پاراستن ئالان حەمەسەعید ساڵح بە لایەنگرێکی جەماناوەی پاراستن دەزانێت کە مەسرور کردی بە وەزیری خوێندن. کاتێک کە ئالان لە سلێمانی نیشتەجێ بوو وەکوو پارتییەک دەست بە کار بوو، دروست لەو کاتانەدا کە لقەکانی پارتی بەرە ناوبانگیان دەرکردبوو کە گوللەی زیندوو بە خۆپیشاندەرانەوە دەنا. کاتێک کە جێنابی وەزیر نەبوو بوو بە ئەکادیمیک، مەسرور چاوەڕێی ئەوەی لێی هەبوو کە ئالان مەلزەمایەک بە مەشک شەردنەوەی جەوانان و لاوان ئامادە بکات وا کە ببن بە وەفاداری پارتی و چیرەکەکەی. دیارە، بگومان ئەمە ناواقیعییە – لە سەردەمی سەیالمیدیادا و لە کاتێکدا کە چەندین خەڵکی کورد لە تەواوی خانەوادەکاندا لە دەرەوەی وڵات دەژین و لەو دوورەوە باسی دۆخی راستەقینەی دەکەن و نیشانی دەدەن، نەشیاوە بتوانرێت ناوەی نووسەرێک گۆش بکرێت. بەڵام هەر ئەو راستییەی کە مەسرور و ئالان هەوڵ دەدەن ئەو کارە بکەن ئاستی فەنتازی و چاوڵەدوویان نیشان دەدات کە مەسرور وا تێی کەوتووە.

مەسرور بە هەمان شێوە پشتیوان سەدیق عەبدوڵا، وەزیری کاروباری ئەوقاف، ێی بەکار هێناوە، بە ئەوەی کە ئەپەزیسیۆنی ئایینی تا ئاستی گەندەڵیی پێ کۆنترۆڵ بکات. پشتیوان ئەندامی مەکتەبی سیاسیی پارتیە و بە پێی هاوشارییەکانی لە هەولێر، پاراستنەکی پایەدارە.

وەزیری شارەوانیی و گەشتوگوزار، ساسان عوسمان عەونی، لە هەمان شانیە. لە نێوان ساڵانی 2005 و 2009 دا بەڕێوەبەری پاراستن بوو، ئەگەرچی لە راستییدا هەر مەسرور بیاردەر بوو. ساسان یەکێکە لە هەرە متمانەپێکراوەکانی ڕێکخراوە ئاژانییەکەی مەسرور و ئەمەش کارەکەی ئەویە کە سەرپەرشتی ئەو بکات کە خاکی حکومەتی هەرێمی کوردستان بخاتە دەستی مەسرور و نوێنەرە بازرگانییەکانی و هاوپەیمانەکانی بە ئەوەی کە مەسرور و پاراستن بتوانن قازانج لە گەشەپێدانیان بکەن و بیانفرۆشن لە کاتێکدا کە حکومەتەکەی مەسرور مووچەی مانگانەی کارمەندان نادات.

کوردەکان هەروەها باسی دەکەن کە ئەرکی سەرەکیی ئومێد سەباح عوسمان، سەرەکی دیوانی ئەنجوومەنی وەزیران (فەرماندە گشتییەکەی مەسرور) ئەویە کە مامەڵە سیاسییەکان و بازرگانییەکانی مەسرور پێنهان بکات لە کاتێکدا کە نەهامەتییەکان زەر زیاتر پێویستیان بە شەفافییەت و ڕوونییە. محەمەد شوکری، سەرەکی دەستەی وەبەرهێنا، کار و پڕۆژەکان، ئەمیش لە ناوبازنەی پاراستنی مەسروردا ڕەچوو، کە

کارەکەی ئەوەیە هێز و سنووری نەوان سامان و داهاتی حکومەت، حیزب و کەسەکان بستنەوە و ئاگاریش زەربەی سەرمایەگوزاریەکان بە ئاراستەی مەسرور نەبات ئەوا بیانگەیەنێتە دەست پاراستن و بەرژەوەندیە بازرگانیەکانی خەیان.

مەسرور دەتوانێت پاراستن بە هەند وەربگرێت، بەڵام جێی خەی نیە وەفاداریی ئەوانەی نزیکین لەگەڵ کارزانیی و کارامەیی تەکنیکە بکات. کێشەی سەرەکی حکومەتەکی مەسرور ئەوە نیە کە پێش خەی چی تر هەبووە، بەڵکو گەندەڵیی و نەزانیە. گومرگ و باج زیادیان کردووە، لە هەندێک دەخدا بە هێزی سەر سەدا لە سەددا. کوردەکان دەبینن کە لە هاوولاتیانی سویسرا پارە زیاتر دەدەن، ئەمە لە کاتێکدا کە مەسرور خزمەتگوزاریی سەرمایەیان پێ رەوا دەبینێت. بە شێوەیەکی دیکە بڵێین، هەوڵەر لە دونیادا شاری یەکەمینی نیستەورانەکانە و لە نەخشانەشدا جیهانی سێیە.

نابێت مەسرور سەرسوڕماو بێت کە کوردستان لە سەر ئاورە. هەنگە پێی وابێت کە دەندەیی بەسەکان دەشکێنێتەوە، بەڵام نابێت لەو خەیاڵپاوەدا بێت کە دەتوانێت پشکەکان بکوژێنێتەوە چون پشکەکان لەبەر ئازادیی داخ نیین بەکو لە سەرئەنجامی گەندەڵیی و تووڕەبوون لە زەبەوەبردنێکی هەئاوساودا داگیرساون. خەڵکی کورد شایستەی دیموکراسیین، سەرمایەی مرۆڤیی لە هەرەمەکدا بە ڕاستیی مەزنە و تەنیاش مێژەی پارتی هەگریێتی، بەڵام لە راستییدا خانەوادەی بارزانیی هیچ ئارزوومەندیەکیان بە بەرقەرارکردنی دیموکراسیی نیە چون دیموکراسیی بە مانای کۆتاییهێتان بە دەسەڵاتیان دێت. زووش یان درەنگ هەر کۆتایی بە دەسەڵاتیان دێت ئاگەر پێیان وا بێت کە ئەم دەخەی ئەستا هەر وا وەکوو خەی دەمێنێتەوە. ئاگەر مەسعود، سەرەکی پێشوو و سەرەک عەشیرەت، بە ڕاستیی دەیوەت پارتەکەی و ئەزموونەکە لە سەر ژیان بەردەوام بن ئەوا جێی خەیەتی حاڵیی ببێت کە ئیتر کاتی ئەوە هاتووە خەی خانەنشین بکات و پلەی مەسروری کوەگەورەی بهێنێتە خوارەوە و ڕیشمەی حکومداریەکە، لانی کەم بە کاتیی، بداتەوە بە نەچیری برازای.

نەچیروان، شایەد، هەروەکوو مەسروری ئامزای، گەندەڵیی هەگرتبێت و بە کاری شەخسی خاگەورەکردنەوە خەریک بێت، بەڵام بە پێچەوانەی مەسرورەوە، نەچیروان تە دەگات کە ڕەز لە هەگای ترسەوە دەستبەر ناکرێت و تا خزمەتگوزاریەیش بەرکەماڵ نەبێت ئاشتیی ناچەسپێت. لە بەر خاتری هەموو کوردێک و ئابووی خانەوادەی بارزانی، ئیتر کاتی

هاتووە مەسرور دەست لە کار بکێشتەوە.

نووسینی: مایکڵ ڕۆبین
وەبوار ڕەشید کردوویە بە کوردیی

مایکڵ ڕۆبین توێژەرەوەیەکی هەمیشەیی ئەمریکان ئینتەرپرایز ئینستیتیوت (*American Enterprise Institute*) و نووسەرێکی بڵاوەوامی ڕۆژنامەی ناشنال ئینتەرێستە (National Interest).

https://nationalinterest.org/feature/why%C2%A0masrour-barzani-should-resign-leading-iraqi-kurdistan-174181

تێبینییەکانی وەرگێڕ:

- مایکل ڕۆبین یەکێک لە دەستە ستراتیژیەکانی کوردە کە عەودالی پارەوەرگرتن نییە، بە پێچەوانەی ئەو جەند زەدەستەی بنەماڵەی بارزانی کە بە سەدان ملۆن دۆلاریان تیادا خەرج کردوون.
- ئاگەر هەر کوردێک ئەم وشانەی بنووسیایە ئەوا بە هەزاران شێوە لە لای بنەماڵەی مەسعودەوە تاوانبار دەکرا.
- بنەماڵەی بارزانی ڕاستەوخۆ لێگۆڕ میت و ئیتلاعات کار دەکەن و تەواوی ستافی حکومەتی کوردستانیان، بەوانەوە کە هەشتا لە ناو یەکیەتیی و گۆڕاندا ماون بەڵام گومانی جیددیان لە سەرە، کردووە بە خزمەتکاری پاراستن و پاراستنیشیان کردووە بە ئینتەرپرایزێک/ بنکەیەکی بازرگانیی سیخوڕیی لێگەل وڵاتانی دەراوسێ کە داگیرکەری کوردستانن.
- سەرنج بدەن مەسعود کە لە 2005 ــەوە مەری سەرکی هەرەمی لە خەی داوە و لە پاش ڕیفراندەمی فرەشتنی باشوورەوە مەری "سەرکی سەرکان" ــی لە خەی داوە، لەم ڕۆژانەدا لە جیاتیی ئەوەی، هەر لە سەر بناخەی خە بە سەرکی دانان، وەکوو کەسایەتیەکی ئاشتیخواز لە پشت خەکی هەژار و تاڵانکراوەوە بووەستێت و قسەی بەرپرسیارانە بکات، دەست خەڵاتی دز و جەردەکان دەکات و وەکوو شەڵاتیەکیی بێئابڕوو دەڵێت "پارتی غەدر لە کەس ناکات و ناشهەڵێت کەس غەدری لە بکات". مەسعود لە تەمەنی ٧٤ ساڵییدا و پاش دزینی ملیاردەها دۆلار بەو زمانە زۆر بازاڕییە پیسە دەدوێت. دیارە ئەمە تەنیا وەبیرهێنانەوەیەکە لە پەوەندیی لێگەڵ ئەم وتارەی مایکل

ڕەبین دا وەبیری دەهینمەوە، دەنا خیانەتی مەسعود و بنەماڵەکەی تۆژینەوەی تایبەتیی هێ دەگرێت.

ئایا خەباتی زەبرمەند هێوایە؟.. کاوە جەلال

لە هەموو قۆناغە دەوڵەتییەکاندا، جا دەمکراتی یان دیکتاتۆری بن، زەبری دەوڵەتی بە هێوا دادەنرێت. ئاخر دەوڵەت گرەکە لە هووخاندن بپارێزرێت. گومانی تێدا نییە کە شەوازەکانی زەبری دەوڵەتی لە شەویەکەوە بە شەویەکی دەسەڵاتداری جیاوازن. لە دەمکراتییەکاندا بەزەریی لێدان بە کەبل، ئاوەشتن یان گازەشتن، دیلکردن بە فەرمانی دادوەر، دەستوێژە سەرکییەکانی زەبری دەوڵەتین، لە دەسەڵاتداریی دیکتاتۆرییەکاندا بەتایبەتی فڕاندن، گرتن و ئەشکەنجەدان، یان لێناوبردن بە شەوەی هاستەوخۆ و ناهاستەوخۆ، سەر بە دەستوێژە سەرکییەکانی زەبرن.

لە باشترە لە پرسی خەباتی زەبرمەنددا کەنکرێتتر هوو لە شەویەکی دەسەڵاتی نادەوڵەتی بکەین کە زەرتر لە دەسەلاتە دەوڵەتییە دیکتاتۆرەکان دەمانخاتە بەردەم خەباتی زەبرمەند. ئەم هۆشە کە ئەمە هەیدەبژێرین، بریتییە لە گەڵاوژێیەکی دەسەڵاتەکان، هوونتر ببژین، لەو دەڤەرەدا بەناو پارتی سیاسی هەن کە وەک کەمپانیای بازرگانی بە دەستوێژی هێوا (لەگیتیەم) و هەروەها ناهێوا کە تەنانەت دەشێت کریمینەل (جەریمەیی) بێت، کاروبار و قازانجیان مسۆگەر دەکەن، ئەوجا لەپاڵ ئەو کەمپانیا زەردارانەدا بەناو حکومەت و سەرکایەتی و پەرلەمان هەن کە هیچیان هاستینە نین، بەکو کەسانی تاوانبار و هەاجکەری سامانی وڵات پێستکانیان بە خاتری بەرژەوەندییەکانی خۆیان و هاو-هێیانیان پێکردەتوە. پاشان پۆلیس و ئاسایش و بەناو سوپا دێن کە داردەستی خۆیانن، و گەلێکی دی.

ئایا لەم هۆشدا خەباتی زەبرمەندی جەماوەری هێوایە؟ لە ئەمە سەرەتا گرەکە دوو پرسیاری دی ئاهاستەی ئەو پرسیارە بکەین تا لە وەڵامەکەی نزیکبکەوینەوە: ئایا تا چەند لەو قۆناغە بەدناو و

نا‌وایدا دەرفەتی خەباتی مەدەنی و گەینی ژیانی خەڵک بۆ ئاستەی ماف بۆ هەموان، دادوەری بۆ هەموان، دابینکردنی کار و کسابەت بۆ هەموو خەڵک بۆبە جیاوازی و هتد لەگەڵیە؟ ئەمە هاوکات گرەکە بپرسین: ئایا تا چەند دەسەاتدارەکان بۆ نا‌وا دەسەاتیان سەندووە و بۆ زەبری چەک و مرۆڤکوژان ڕایانگرتووە؟ یان ئایا تا چەند دەسەاتداران مرۆڤکوژانی خۆیان لەدژی خەڵک چالاک دەکەن، ئەوە تەنانەت بۆ فەرمانی دەستەڕکردنەوە لە نا‌زایدەربان؟

لەردا لایەنەک ئاشکرایە: ئەوە کە وەک هەزی سیاستکەر هەیە، هەزکی خسەپنە، کواتە نا‌وایە. ئەو جرە هەزانە ‌وایەتیی دەسەاتیان نییە، بەکو ئەوان وەک دوژمنی مرۆڤ و ژیانی مرۆڤدەست، تەنانەت وەک مرۆڤکوژ، خۆیان بۆ هەزی چەک دەسەپنن. لە گەر لە پەیوندیی سیاسیی نا‌وادا هەزی چەک دەستوژی سەرکیی پاراستنی دەسەات بەت، ئەوا نا‌وایەکە ‌وایەتی بۆ بەرانبەرکشی دەدات بۆ هەبژاردنی چەک وەک دەستوژی گەیشتن بۆ مافی یەکسانی هەموان. ئاخر گەر تەنانەت دەوەت، ئەوە بگومان چە دەوەتی دیکتاتەریی نا‌وا و چە دەوەتی دەمکراتیی ‌وایەتیپەدراو بۆ یاسا، مافی زەبری توندوتیژیان بەرانبەر هاوەاتیان نەبەت و بەرنگاربوونەوەی زەبروزەنگکانیان ‌وا بەت، ئەوا ئیدی هیچ گومانەک لەوە نامنەتەوە کە بەرنگاربوونەوەی زەبرمندی گەلاوژە سیاسییە مافیاییەکان هەردەم ‌وایە. لە بنەتدا بۆ بەرنگاربوونەوەی زەبرمندی نا‌وایی کە بەرنگاریەکی بۆئاگایە لە ‌وایەتیدانی یاسایی بۆ دەسەاتداریی سیاسی، بۆ یەکەم جار دەرفەت بۆ سەروەربوونی مافی یەکسانی هەموان دەخسنرەت.

کوردەکانی خۆراسان و بیروڕیەکانی شازادەی

حەمام.. یوسف محەمەد بەرزنجی

بیرەوەری:
بیرەوەری نوسینەوە لە دنیادا برەوێکی زۆری پەیدا کردووەو خوێنەری زۆری لە دەوری خۆی کۆکردەتەوە، نوسەران و هونەرمەندان و سیاسیەکان و کەسایەتیەکانی دیکەش بەگشتی دەستیان بە بیرەوەریی نوسینەوەو تۆمارکردنی ڕووداوەکانو جەربەجەرو هەمەچەشنەکان بەردووەو تۆماریان کردووەو لەڕو لەوە چاپ دەکرێن و بڵاودەکرێنەوە، هەندێک لە بیرەوەرییەکان بەزمانی گشتی خۆشک دەنوسرێن و بەشکیشیان بەزمانی ئەدەبی و فەنتازیاو شێوە نووسینی پەخشان ئامێز سەرنج ڕاگرش بڵاودەکرێنەوە، بەڵام گرنگ لە بیرەوەریی نوسینەوەو بڵاو کردنەوەی گرانەوەو ڕاستگۆیی و متمانەیە لای خوێنەر، بیرەوەریش بەشکە لەمیژووی زارەکی و کە دیکەمێنت دەکرێ بە ڕاستگۆیی و دوور لە هەر شێواندنێک بنوسرێتەوەو ڕاستیە مێژوویەکان وەک خۆی تۆمار بکرین و بڵاو بکرێنەوەو خوێنەر بەلا ڕێدا نەبرێت؟ ناکرێ نوسەر پشت بە بەرژەوەندی خۆیی و چواردەوری ببەستێ و ڕاستیەکان فەرامۆش بکات و بە ئارەزویی خۆیی ڕاستی کارەسات و ڕووداو قوماوەکان بهەنێتەوە و خوێنەرو خۆشکی سەرگەردان بکات و مێژوو سەرەو بن بکات.. کەواتە مێژووی ڕاستەقینە و نەمر لە ڕاستگۆیی و پاکژی پەرەزدایە، نەک بەرژەوەندخوازی تاکگەرایی و گۆڕینی ڕاستیەکان و چنگە کۆکردن بە لاپاڵی سەخت و تاشەبەردی گەوردا.

محەمەدحسێن پاپولی یەزدی:
مامۆستایی زانکۆو پرۆفیسەر،ساڵی ١٩٤٨ لە شاری یەزدی وەاتی ئێران هاتۆتە دنیاوە،ئێو دەڵێت:کاتیک هاتۆتە دنیاوە، لەو سەردەمداکە کارەبا، بەفرگر، تەلەفیزیۆن،یەکەردەر، ڤیدیۆ، بەری ئاو، حەمام، تەوالێت ورگاوبان قیرتاوکراونەبوون، یادەوەری منالییان لە ڕووی میژوویەوە بەسەروبەرییە، ئەم یادەوەرییانەش بەهەمان شێوەیە، بەڵام دەتوانیت دەستنیشانی بکەیت کە کام یادەوەریی پەیوەندی بەپێش چوونەقوتابخانە و کام یادەوەریی پەیوەندی بە سەردەمی قوتابخانەو دوا قوتابخانەوەیە.ل٩ خاوەنی بەواوانامەی دکترایە لە بەشی جوگرافیناسی زانکۆی سەربەنی فەرەنساو ئێندامی سەنتەری لەکۆڵینەوەی لە فەرەنسایە، بروانامەکەی لە سەر هێز و ئێلە کوردەکانی خۆراسانە، لە ناو ئەمەی خوێنەري کوردا بگەشتی نە ناسراوەو بەرهەمکانی بە ئەمە ئاشنا نین، بەڵام کردنە کوردی ئەم

بەرهەمی(پاپولی)زیاتر خوێنەربەرچاو ڕوونی دابێت کە لە ووڵاتی ئێرانی دراوسێماندا یەکێک لە نوسەرو ڕۆناکبیرە جوان و مەزنەکان و دەستی گرنگ و بەکەڵکی گەلی ئەمو مەسەلە ڕەواکەیەتی، کە ئیمە زۆر بەگرنگی و پێویستەوە لەم پیاوە ڕۆناکبیرە دڵسوانین و بەرهەم و کارە باشکانی بە کەڵک و سوودو پێویست بە دەزی کورد سەیر دەکەین و هەڵیدەسەنگێنین؟ پاپولی بەدرێژایی مێژووی تەمەنی خێی هەمیشە بە تایبەتی دەستی کوردو کوردکان بووەو بە یەکێک لە دەستە بژاوەفاو ئاستگەکانی وڵنا دەکرێت، ئەویش لە ڕاستگەیی و نوسینە جوان و میانە ڕەویەکانیەتی کە بە وڵناو تێروانینی جوان بەرجەستە دابێت و دەردەکەوێت، بیرەوەرییەکانیشی شایەتی ڕاستگەیی و دەسەزی ئەم کەسایەتییە کە کێشەو مەسەلەی کورد لە بیرەوەرییەکانیدا ئەنگدانەوەی زۆری هەیەو پانتایەیکی زۆر بەرفراوانی بەخۆیی داگیرکردووە، هەرکاتێک بیرەوەرییەکانی بخوێنزێ. پاپولی دەخوێنیتەوە کە بەزمانێکی قەشەنگ و ڕازاوەو هەست بزوێن تەمار کراون و ڕاستی مێژوویەکی فەرامۆشکراوپەراوێزخراوی بەشێک لە کوردمان لە خەراسان بە ڕوون و ئاشکرا دابێت و ئازارو خەمکانیان بە هەی ئەم نوسینەوە وەک دراماو فلیمێکی سینەمایی هەمە جۆر بە پێش چاوو زهنماندا گوزەر دەکەن، وەک خێشی دابێت: ئاگەر مێژووتان دەوێت ئەوە مێژووی ڕاستقینەیەو وەرن سەدان زنجیرەی دراماو فلیمی سینەمایی لە دروست بکەن و بەرهەمی بهێنن ئەمە مێژووە دروست و ڕاستقینەکەیە پێشتر گەر کەسێک لە هەر وڵات و لایەکی ئەم زەویەدا ڕۆژنامەنووس میدیاکار نووسەر سیاسیی.. گەر ستونێک یان چەند وشەو وێنەیەکی بە سەروبنی لە سەر دەز و کێشەی گەلەکەمان بنوسییایە و بەاوبکردایەتەوە زور بەلاماناوە گرنگ و پەیایخ بوو، بەڵام نەمان دەزانی کە دەستی ڕاستقینەو کە دوژمنمانە؟! بەڵام لە سەردەمی گلۆبالە و بە جیهانی بوونەدا دەتوانین بە تەواوی دەست و دوژمنەکانمان لەیەکدی هەڵاوەرد بکەین و دەستە ڕاستقینەکانی دەزی کورد بناسین پاپولی یەزیدی بە یەکێک لە باشترین دەستە نزیکەکانی گەلەکەمان دەردەکەوێت و شایانی ڕێزو پەزانینێکی زۆرە، ئەویش لە بەرئەو ماندوبوون و وێناکردنە جوانیەتی کە لە نوسینەکانیدا لە سەر کوردو مەسەلەکەی خستویەتیە پێش چاوی گەل و وڵاتی ئێران و جیهان.

وەرگێڕ...تەها سەکانیانی:

وەرگێڕی زمانی فارسیی و بەکوردی کردن، پێشمەرگەوپارتیزان وتەکۆشەر، کەسێکی ماندووە، زۆرجار لە کناری مەرگ گەڕاوەتەوە خاوەنی بخششی زۆرە بە گەل و ووڵاتەکەی لەو پێناوەدا زۆردەمکێ

بەشداری خەبات و تێکۆشانی کردووە، تەها.. جگە لە خەباتی پێشمەرگانەو پارتیزانی ئازیزترین بەشی جەستەی لە دەسدا وەکە یەکێک لە قاچەکانەتی.. چەندین جار بەسوتفە لە ئامێزی مەرگ گەڕاوەتەوە بریندار بووە، بەر چەکی قەدەغەکراوی کیمیاوی کەوتووەو چەندین کەس لە خانەوادەو کەسوکاری شەهید بوون! جگە لەو ماندووبوون وئەو خزمەتەی پێشکەشی کردووە مایەی ڕێزو پێزانینە دەستی بە وەها کارێکی جوان و بەپێز بردووە و بە کوردییەکی پێ بە تام و چێژ بەرهەمی بیرەوەرییەکانی ئاغای محەمەد حسێن پاپولی یەزدی(شازادەی حەمام) ی کردەتە کوردی کە خەیی لە چوار بەرگی گەورەی ١٢٧٠لاپەڕەی قەبارە گەورەدا دەبینەتەوە. کە پێم وایە هەوە و ماندووبوونی لە خەبات و تێکۆشاندا سەروەریی و مێژوویەکی جوان و پڕبەهای مەزنە و بەم وەرگێڕانەشی مێژووەکەی دەوڵەمەند و پڕبایەخ کردووە مەڵێکی جوانتری خستە سەر مەڵەکانی تری .. شایانی ڕێزو پێزانینەکی زۆری کتێبخانەی کوردیەو کتێبخانەی کوردی بە سەخاوەتەوە ئەم بەرهەمەی سەکانیانی لە ئامێزی دا جێدەکاتەوە.

شازادەی حەمام:

هەڵبژاردەیەک لە بەرگی یەکەم ودووەمی بیرەوەرییەکان، ٤٧٢ لاپەڕەی قەبارە گەورەی هەیە، لە یەک کتێبدا خەیی دەبینەتەوەو لەنووسەرێک ناونیشانی هەردوو بەرگەکە بەپێی قەناخ بەندی جیانەکراوەتەوە، بەڵام بەپێشکی وەرگێڕو نوسەرەوە بەسەر ٧٨ ناونیشانی لاوەکی دا دابەش کراوە.

بیرەوەرییەکانیش دەستپێکی بەدووربینی ساڵی ١٩٥٣دەگەڕێتەوە بیرەوەرییەکانیش وەک هەر بیرەوەرییەکی دیکەی نوسراو باس لەزەدو ژینگەی شارو سەردەمی منداڵی و گۆشەکردنی کەمەگەو گەڕەک و

کوچەکانی شاری یەزد جگەی باو بپیرانی دەکات و ژینگەیەکە زۆر دوور لە ژینگەی کوردو دابوونەریت و کەلتووری ئەمەیە.
لەم کتێبەدا نوسەر زۆر بەجوانی بیرەوەرییەکانی پەکەوە چینەوەو یەک بەدووی یەکدا هێوداو بەسەرهات و چیرۆکە جۆراو جۆرەکانی ژیانی بینراوی خۆیی پەکەوە تۆمار کردووە، لەم یاداشتەدا بۆزمانێکی شیرین و سیحر ئامێزو سادە نووسیویەتیەوە، خوێنەر کاتێک لە دەسپێکدا دەست بە خوێندنەوەی دەکات هەست بەچێژو لەزەتی خوێندنەوەی دەکات و حەزی بەوێیە بە دووی خوێندنەوەو شوێنکەوتنی هێداو بە سەرهاتەکانی (یەزد)ی بکەوێت و وەختێک دەزانێت لەنێو هێداو بەسەرهات و گێڕانەوەی سەرگوزشتەوەو بیرەوەرییەکاندا نەغرە دەبێت و حەزی بەوێیە زیاتر بکەوێتە نێو ئەقیانوسێکی بەرفراوان و بەرینەوە کە خوێنەر هەست بە ئاسوودەیی و لەزەتی بەسەرهاتەکان دەکات... چونکە تاڵادێیەکی زۆر بە سەرهات و هێداوکان لێنەوەحی هەریەکەکمانەوە نزیکەو زۆر لەمانەوە دوورنیە بۆیە خوێنەر چێژ لە بەسەرهات و گێڕانەوەو نوسین و تێنانێت وەرگێڕانەکەش دەبینێت، چونکە هەرێکێ کوردانەی بەبەردا بڕاوەو هەست دەکەیت هەرچەند بەسەرهاتەکان و هێوداوکان لە ژینگەو جوگرافیایەکی وڵات و دەوڵەت وکلتووری زمانێکی فارس دا هێیان داوە و جیاواز بۆژینگەی کوردیەیە، بەڵام لەزەر کونج و کە لەبەردا لەمانەوە نزیکەو تام و چێژ بەخش و سوود دارە.

شاری یەزد:
شاری یەزد جگەی لە دایک بوون و گەشەی دکتەر پاپولی لە شارو ژینگەیەکی فرە ئاینی جیاوازو تێکەڵ لە داب و نەریتی ئاینی فرە لە موسوڵمانی سونەو شیعە و زەردەشتی و یەهودی... هەریەک بەجۆرە لەکەش و تقوسی دینی و مەزهەبی جیاواز ژیان بگوزەرێنێ و هەست بە ئارامی و تەبایی فرە مەزهب بکات لەم شارەداو تەبایی و دوور لە توند و تیژی وکەشی ئارامی بکات و ئەمەش سەرنج ڕاکێشان و پرسیاری جۆراو جۆر لای پاپولی دەخوڵقێنێ و خەشی بە تەواوەتی لەم بیرەوەرییانەدا بە ڕاستگۆیی توانیوەتی وەڵامی دروستیان بە هەبژێرێ، نوسەرخی موسوڵمانێکی شیعە مەزهەب و مەشک فراوانانە ئارامی و تەبایی و ئاشتی کاریگەری لە سەر داناوەو دەتوانین پاپولی وەک کەسێکی لە سەرخەو مەیانە ڕەوی تەبا وگونجاو خواستی بە ئاشتی ببینین و خەشیی بەوای تەواوی بەماف و ئازادی کەسانی بەرانبەر هەیە، ئەمەش بە دەڵێو دەستەواژانەی نەو بیرەوەرییەکانی دگەتەوەکە بەکاری هێناوە، لەبەرئەوەی ئەو لە هەلومەرجێکی پە ئارام و تەبایی نەو مەزهەب و بیرە جیاوازەکان

پەروەردەو ئاشنا بووەو ئەوەش لە هەفتارو کردەوە و خووەوشتی پاپولیدا هەنگدانەوەی دروست کردەو خواستی نەک بە مەزهەب بەڵکو بە مافی گەلان و هاوسەکانی بە تایبەت برا کوردەکانی پەک هەناوەو بەوای بەگەیشتن بەماف و خواستەکانی کورد هەیەو لەم بیروڕیانەش وەک مافی مرۆڤبوون بەوای پەیەتی من ئەم کاریگەریە بە نزیکی و دەستایەتی و تەکەڵاوی لەگەڵ کوردەکان لە سەردەمی منداڵی و هەرزەکاری بەگشتی دەگەڵەمەو خۆشی بە خۆشویستن و میهرەبانی دەستەکانی سەرسامەو ناچارە داکەکی لە ئاشتی و برایەتی نەتەوەو گەلی کوردی برای بکات.

کوچەو شەقامەکان:

لەم بیروڕیانەدا کەسان و شەقام وکوچەکانی شاری یەزد و مەشهەد گەنجینەو سەرچاوەی سەرەکی ئەم کتێبەوبیروڕیەکانن، دوکان و حەمام و کاری پیشەگەری بچوک پلیس و شتەکانی دیکە بەگشتی سەرچاوەی هوداو بەسەرهاتەکانن، نوسەرو گەڕەوەش بەمەبەتی ئەوانەی پاڵەوان و خوڵقێنەری بەسەرهاتەکانن لەم شارەدا تەمارکراون و لە دوتوێی لاپەڕەکاندا بوونیان هەیە، ئەو خەی لە کەش و هەوای شارو کوچەو گەڕەک وشەقامەکاندا منداڵی گوزەراندوەو هەمووی تەمارکردووە بەتە سەرچاوەی نوسینەکانی، ئەو بە میهرەبانی کەسانی نزیک و هاوڕێ و کەس وکارو خانەوادەو دراوسەکانی لە هوداوەکان و سەرگوزشتەکان دواو تەماری کردوون، ئەو وەک مێژوونووس و جوگرافیازان کارەکانی بە ووردی تەمارکردووەو یەتمی مێژووی بە جوانی و خراپی وباشیەکانی گەڵاوەتەوەو وەک خەی دەبەت: خەی بە دوورگرتووە بەپەدا هەڵدان و زیادە ڕەیی و شەواندن، بەڵکو بە ئەمانەتەوە بابەت و چیرەک و سەرگوزشتەکانی تەمارکردووە، وەک گوترا مەبەتی تەوای لە زیندووەکان و خاوەن بەسەرهاتەکان وەرگرتووە، ئەمەش زیاتر چەژی بەزمانی ئەدەبی و جوانکاری زمانەوانی و ڕاستگەیی بەخشیوەتە بابەتەکان و بەزمانی گشتی خەڵک تەماری کردن و خەیی بە جوانی وەنەکانی پەکەوە مەنتاژ کردووە بە ئەوەی وەنە درامیەکان پەکەوە پەیوەست بکات و ئەنجامی جوان وەدی بهێنەت.

کەشەکان:

ئەو لە هەر چواربەرگی بیروڕیەکانی شازادەی حەمام، زەر ڕەچوتە نەو هوداوو کارەسات و کەشە کەمەڵاتی و تەنانەت سیاسیەکانیشەوەو لە بیروڕیەکانیدا پانتایی گەورەی بە تەرخان کردووەو وەنەی کامەرای نووسینەکەی جوان بەفلاشەوە بەکارهێناوەوجوان وەنەکانی

گرتوو و باش مانتاژی کردووە، لەنوکتەبەکانیدا لەیان دواوە سەرنج ڕاکێشانە خوێنەر لەناو ڕەواو کێشە جەراو جەرەکاندا نقوم دەکات وبەزمانە خێشکەی خوێنەر تام وچێژی لەوەردەگرێت و حەز بەخوێنەوەی کێشکان دەکات و ڕەنگە خوێنەر لەزەر کیشەوە نزیک بیت و زیاتر حەزی لە خوێنەویان بێت و تەنانەت ڕەنگە خوێنەر چەن پاپولی بیرەوەری لەگەڵ کێشکان هەیە؟ ڕەنگە خوێنەریش بە هەمان شێوە لەزەر کێشەی کەمەڵاتی و سیاسیی و ئابووری.. بیرەوەری لەگەڵ کێشکان هەبێت و سەرنجی ڕابکێشێت بە خوێنەوە و وەدووکەوتنی کێشکان و دووبارە بیرەوەرییەکانی نوکتەبەکە ببنە بیرەوەری خوێنەر.

چیرۆکی سەرکەوتن و تێکشان:
لە چوار بەرگی شازدەی حەمام دەیان چیرۆک و سەرگوزشتەڕەمانیسی پێ لە ئاوین و خێشاویستی ناکام و بەیەک کەیشتن و پێلە ئاوین و عەشقی ڕاستەقینەو .. تێدایە، دەیان چیرۆکی سەرکەوتن بەخون و بەدەستهێنانی بەوانامەو بازرگانی و سەرکەوتن لەم بیرەوەریانەدا تەمارکراون، تەنانەت زەرەک لە خاونی نوچیرۆک و سەرگوزشتەکان لە ئێران چونە دەرەو لە ئەوروپاو ووڵاتانی دیکە تەواو کراون، خاونکانیان وەک پاڵەوانی ڕاستەقینە بە ئامانج و خولیاو خاونی مەزنی خەیان گەیشتوون، پاپولی خەیشی بەخونی بەدەستهێنانی بەوانامەی بەرزوو بەدەستهێنانی گەیشتووە، بەڵام لەچیرۆکی خێشاویستی کچە کوردو کچانی نەو کوچەی گەڕەک و شار بەناکامی گەیشتووەو خاونی زیندەبەچاڵ و تووشی داڵامان و شکست هاتووە! پاپولی دەیان بەسەرهات وچیرۆکی کەمەڵاتی و سیاسیی ڕاستەقینەی ئاوێتەی بیروڕیەکانی کردووەو بەتەواوە تی خوێنەر سەرسام دەکات و لەناو چیرۆک و بەسەرهاتەکاندا ووندی دەکات یاخوود دەیکاتە پاڵەوان وبەشیک لە چیرۆک و ڕووداوەکانی و دەیکاتە بیرەوەری خوێنەرەکانی؟

مادەهۆشبەرەکان:
کەمەگەو گەلانی ئێران بەگشتی بە دەست ماددە هۆشبەرەکانەوە گرفتارن، وەک دەردەکی کوشندە پەوەی دەناڵنن، ئەم دەردە کوشندەیە لەو ووڵاتەدا مەژووییەکی دوورو درێژی هەیەو چەندین ملیەن کەس بە نەرو مەوە، لەدواین ئامارو داتاکاندا لەم ساڵانە دا ئاشکرا کراون، ئاغای پاپولی لەم بیرەوەریانەدا زەر بە شێوەیکی تراژیدی و خەمناک باس لە بەکارهێنان و قاچاخچیانی ماددە هۆشبەرەکان دەکات و لە بیرەوەرییە چواربەرگیەکەیدا لە زەر شوێن

ئاماژەو قامکی لەسەر چیرۆک و ڕووداو کەشی ماددە هەبەرکان لە کۆمەڵگەی ئێرانییدا داناوەو ئەم دەردە کوشندەو تۆنە جاڵجاڵۆکییە کە گەمارۆی گەلانی ئێرانی داوەو گۆمەڵگەی لێنەو ئامێزیدا بەتەوای خنکانـــدووە لەم بیرەوەریـــانەدا ڕەنگـــدانەوەی بەرچـــاوی هەیەو بەجێنگەکی بەردەوامی دەچوێنێ کە بەرەکی گەلانـی ئیرانـی گرتووەو لێنەو قەیرانی سامناک و سەختدا کۆمەڵگەی تووشی ئیفلیجی کردووەو بە ئەرکی سەرشانی دەوڵەتی دادنێت کە بەتووندی بە ڕووی ئەم دەردو نەخۆشییە سامانکە ببەتەوە و هەوڵی تەواو بۆ لاوازکردن و کەم کردنەوەی لێنەو کۆمەڵگەی ئێرانیدا بنێت و دەستی قاچاخچیان و بەکاربەرەکانی ماددە هۆشبەرەکان لە کۆمەڵگەدا دوورباتەوەو بەچەی دژی ئەم دەردە ببنەوە و بەسەریدا زاڵ بن و ڕێگا چارەی تەندروستی بۆ بدۆزنەوە.

پەروەردەو فێرکردن:
لە ساڵی پێنجاکانی سەدەی ڕابردووە لە دەوڵەتی ئێراندا زۆر گرنگی بە پەروەردەو فێرکردن دراوە، ساڵ بە ساڵ قوتابخانەو زانکۆکان پەرەیان پێدراوەو لەووی ژمارەو دەخی خوێندنەوە گەشەی پێدراوە، خوێندنی باڵاو بە دەستهێنانی بڕوانامەی بەرز لەدەرەوەوناوەوە زۆر بەدەست هاتووەو کەمێک و سوودی زۆری لێنەوەندی پێشکەوتن و ڕەنگدانەوەی گەورەی هەیە، پاپولی جگە لە قوتابخانەو حەوزەیی دینی و قوتابخانە مەزهەبیەکان زۆر پێداگری لە سەر پێشکەوتن و گەشەی پەروەردەو فێرکردن لە زانکۆکانی ئێران بەگشتی لە شارە جۆراو جۆرەکان و بەتایبەت لەشاری تاران وشاری مەشهەد دەکات و بەرهەمهێنانی خاوەن بڕوانامەی بەرزو کادری زانستی لە هەموو بوارەکان دەکات و هەڵسەنگاندن و بەرزنرخاندنی لە ئاستی ئێران و ناوچەکەو تەنات لەجیهاندا بە بوارەکە دەکات و دەڵێت: ئێران لەکاروانی پێشکەوتنی جیهاندا ڕەدەکات و بەرو هەنگاوی گەورە دەچێتە پێشەوەو ئەم نەخشەکی باشی لێنەو کۆمەڵگەی ئێرانیدا بە خێی مسۆگەر کردووە، تەنانەت لە هەلومەرجی خوێندن و گرنگی پێدان و گەشەی قوتابیان بەگشتی و ئاستی هۆشیاری کۆمەڵگەی ئێرانی بە ئاستی بەرزو پێشکەوتنی دەکات و دەیان چیرۆکیش لەو سەرکەوتنانەدا دەگێڕێتەوە.

بازرگانی، پیشەسازی، کشتوکاڵ و تەندروستی:
یەکەم: لە شازدەی حەمام و بیرەوەرییەکاندا بەگشتی، بواری بازرگانی و پیشەسازی و گەشەی ئابووری کۆمەڵگەی ئێرانی باس دەکات و لەی دووەوە، گەشەی کارخانە بچوکەکان بە کارگەی گەورەو تەکنیکاو

بوونی بە پشبڕکێ جیهانیی و ناوچەییەکان لە بیرۆکراسیەکاندا
ڕەنگدانەوەیی هەیە و هەر لەچنینی دەستی و گۆشەی بە کارگەی گەورە و
پیشەسازی ماشێن و پڕاو ئاسن... و بازرگانی گەورە لە ڕووی ئابووری
و پیشە سازی و گۆشەی کشتوکاڵەوە بە شێوەیەکی مەدرێن لەی دواوە و
باسی لە هەنگاوە هەڵگرتووەکانی ئەو پشکۆتنە ئابووریە دەکات کە
دەوڵەتی ئێران لەهەموو نەوەندەکانی کشتووکاڵ و بازرگانی و
پیشەسازی و سەرکەوتنەکانی کەمڵگەو دەوڵەت پێدا گوزەر دەکات و تا
ئێستا گەیشتۆتە قۆناخی بەرز، دەبێت ئەوەش لە بەرچاو بگیرێت بە
هەیی پیشەسازی پترۆڵەو، کەمڵگەو دەوڵەتی ئێران گۆشەی زێری
بەخێوەو بینەوەو لە قۆناخی بەرزی پشکۆتن دایەو بەهەی
پیشەسازیە جەراو جەرەکانی پترۆڵەو کە باش لەلایێن دەوڵەتەو
کۆک و سوودی گەورەی لەوەرگیراوە. ئیران قۆناخی باشی سەرکەوتنی
بەیوەو لە ئاستێکی بەرزی بازرگانی و پیشەسازیە جەربەجەرو بواری
کشتوکاڵی لە گۆشە کردن دایەو بە هەموو شێوەیەک سود لە
تاقیکردنەوەو ئەزمۆنی ووڵاتان و گۆشەو سەرکەوتنیان لەبواری
تەکنەلەجیاو ئامەرسازیدا وەرگیراوە.

دووەم: تەندروستی و بوارەکەی لە ساڵانی پێنجاکانی سەدەی ڕابردوو
تا ئێستا ساڵ بە ساڵ وەک یەک نەبووە، بەپێی بیرۆکراسیەکان،
سیستەمی تەندروستی لە ساڵی پێنجا بە حەفتا و هەشتاو نەوەدەکان
وتادوایی سەرتا سیستەمێکی لاواز بووە لە ڕووی دکتەرو خەستەخانە و
نەرینگەو و کۆوادیری تەندروستی و ئامەرە تەندروستیەکان، بەڵام
بە هەی گۆشەی زانکۆو زیادبوونی کۆوادیرو فەرمانبەرو پێداویستیە
تەندروستیەکان و نەخۆشخانەو و نەرینگەکان لە سەرتاسەری ئیراندا،
ئێران قۆناخی بەرزی لە بوارەکاندا بەیوەو وەک باس دەکریت شتێکی
ئەوتۆی لە ووڵاتانی پشکۆتوو لەڕووی بواری تەندروستی کەمتر نیە
لە ووڵاتان و لە پلەی گۆشە کردوو بەرزدایەو تەنانەت لەزەر
شوێنەوە بە بوارەکان، نەخۆش سەردانی ئێران دەکەن و لە ئاستیکی
بەرزی تەندروستی دان لەڕووی چەندایەتی و چەنایەتی ئاستی بەرزی
بەیوە، ئاغای پاپولی باسی هەژاری و بڕاو بوونەوەی چەندین نەخۆشی
لە سەرتا سەری ئیران دەکات و باس لە بنەبری ئەو نەخۆشیانەش دەکات
و کەم بوونەتەوەو نەخۆشیەکانیش و ئاستی هۆشیاری و تەندروستی
هاووڵاتی ئێرانی بە دەخێکی باش و زیادبوونی نەخۆشخانەو
دکتەرەکان، کاریگەری زێری لە سەر سیستەمی تەندروستی داناوە،
تەنانەت وەک لە بیرۆکراسیەکاندا لە ساڵانی پشووتردا بەهەی زەرەک
لە نەخۆشیەکانی وەک سورژەو وگرانەتاو کەلەرەوشانەوەو نەخۆشیە
وەرزیەکانەوە.. دیان کەس دەمردن، بەڵام لە ئێستادا دەخەک

جیاوازو بۆ هەی پشکۆتنی سیستەمی تەندروستی و بەرزی ئاستی هۆشنبیری و ئابووری و کۆمەڵایەتییەوە کۆمەڵگەی ئێرانی سەرکۆتن و پشکۆتنی باشی بۆ دەست هێناوو دەکرێ گەلان و دەوڵەتانی دۆڕاوی سوودی لێوەربگرن.

کوردەکانی خۆراسان

ئۆگرگۆیدەیەک یانووسەریەک یامیسۆنێرێک و ڕۆژنامە نووسێک، سیاسییەک سەردانێک، یاخو ئیپەرتاژێکی ڕۆژنامەوانی تەنانەت لە هادیە و تیفی یەکانەوە شتێکی لە بارەی کوردو کێشەو مەسەلەکەی یان هەواڵێکی بەاو کردبایەوە، ئەمەی کورد زۆر گوقوڕاخ و سەرسام دەبووین بەنوسین و هەواڵکان کە لەلایەن بێگانانەوە باسمان دەکەن یاخود فلیمان لە بارەوە پیشان شۆقام و ڕۆئی جیهانی دەدرێت، زۆرکیش لەو نوسین و فلیم و هەواڵانەی لە بارەی کوردانەوە بۆگشتی بەاوکراونەتەوە بەویژدانی و نادروستی و هەڵەی زۆق و کوشندەیان لە بارەی کێشە ڕۆواکەمان و سەرکردەو ئاپۆیین وبزووتنەوەو شۆڕشگانی کوردەوە بەاوکردنەوە و دەزی کورد جوگرافیاو مێژووکەیشان شێواندوە، جگە لەوێش دابەشکردنە جوگرافیەکێش دێخ و هەڵەمەرجێکی نا لەباری بە سەر دەزو کێشەی کوردا سەپاندوەو پەرتەوازەیی بزووتنەوەی کوردیش لەهەرپارچەیەکدا، کێشەکە و دەزەکەی بەڵا ڕۆدا بردووەو سەنگ وبەهای لەبەردیدەی سیاسەتی جیهانیدا کەم کردەتەوە وئامانجەکانی کوردی لاسەنگ کردووەو ڕۆگەی لە سەربەخۆیی و دامەزراندنی دەوڵەت گرتووە بۆیە کوردەکان لە هەرپارچەیەکی دابەشکراودا بە سەر زۆر جگە بەکەمی یان زۆری دابەش بوون لە ڕووی ژمارەوە یان بە زۆرەملە کۆچیان پێکراوەو لەنیشتمان و خاکی خۆیان دوور خراونەتەوە. پرۆفیسۆر دکتۆرمحەمەد حسێن پاپولی یەزدی، یەکێک لە مامۆستاکانی زانکۆو خاوەن بەوانامەی بەرزە لە زانکۆی سەربەنی فۆرەنساو لە سەر کوردەکانی خۆراسان، ئەو دەستەکی گرنگ و پێویستی کوردە، زۆر بە جوانی جگە لە بەوانامەکەی لە سەر کورد لە بیرەوەریەکانی شازادەی حەمام دا لە دێخ و هەڵومەرج و هەزوو تیرەکانی کورد دواوە کە شایانی خوێندنەوەو ڕۆزە، پاپۆلی لە باشترین دەستەکانی گەلەکەمان و کورد ئۆژمار دەکرێت کە بە جوانی لەسەر کورد دووە.؟

لە بارەی کوردەکانی خۆراسانەوە:

نوسین و لێکۆڵینەوەو توێژینەوە لە بارەی بەشێک لە کوردەکانی خۆراسان لە ئێران، زۆر کەمە ئەویش بەهەی پەراوێزخستن و دوری و کەنارگیری کوردەکانی ئەو دەڤەرە لە خاکی کوردستانی گەورە. جگە لە

فەرامۆشییان لە لایەن دەوڵەتی ئێران و سیستەمی سیاسی ئێران و شاردنەوەی کۆشەو دڕندەکەیان، ئەمەش هەڵکارێکی تری پەراوێزخستن و فەرامۆشکردنیانە. وەک گوترا سەرچاوە لە بارەیانەوە کەم، بەڵام لەم ساڵانەی پشتردا یەک دوو سەرچاوە لە بارەی کوردانی خۆراسانەوە لە کوردستانی باشور دەرکەوتن یەکێک لەو بەرهەمە باشانەی کە نووسراون و لە شێوەی چوار بەرگ کتێب چاپ و بلاو کراوەتەوە،کەچی مێژوویی کورد بە خۆراسان، نوسینی کلیموڵەای تەوحودی، وەرگێڕانی عەدنان بەرزنجی کە هەرچوار بەرگەکەش لە لایەن دەزگای چاپ و پەخشی سەردەمەوە، لە قەبارەی گەورەدا لە ساڵی ٢٠٠٥ تا ساڵی ٢٠٠٩چاپ و بلاوکراونەتەوە، بەرگی یەکەم: ٣٩٧ لاپەڕەیە، بەرگی دووەم:٣٤٦ لاپەڕەیە، بەرگی سێیەم:٦١١ لاپەڕەیە، بەرگی چوارەم:٤٢٣ لاپەڕەیە، ئەوی ڕاستی بیت ئەم کتێبە یەکێکە لەو کتێبە بەنرخ و باشانەی لە بارەی مێژوویەکی نادیاری کوردکانەوە نووسراوەو نووسەرەکەی هەوڵێکی زۆری داوەو بە سەرچاوەیەکی باش و متمانە پێکراو شایانی ئاماژە پێدانە لە بارەی کوردکانی خۆراسانەوەو شایانی خوێندنەوەیەو تەنانەت وەک سەرچاوەش زۆر بەسودە. چونکە نووسەرەکەی مامۆستای زانکۆیەکێکە لە کوردکانی خۆراسانە و زۆر بە باشی ئەو مێژووە تاریکەی ڕوونا کردەتەوەو لەی دووا وە. بەرهەمێکی تریش کە لە لایەن دەزگای چاپ و پەخشی سەردەمەوە، چاپ و بڵاوکراوەتەوە ئەمانی بەناوبانگی (کلیدەر)ە کە لەلایەن نووسەری گەورەی ئێرانیی(مەحموود دەوڵەت ئابادی)یەوە، لە دە بەرگدا نووسراوەو سیامەند شاسواری لە زمانی فارسییەوە بە کوردییەکی ڕەوان و جوان کردوویەتیە کوردی و ساڵی ٢٠١٢ لە ٣٤٨١لاپەڕەدا بڵاوکراوەتەوە، ئەم ئەمانە بەرزەش باس لەئێل و هەزە دەوارنیشینەکانی دەڤەری خۆراسان دەکات و لە زوەم و ستەم و گیانی بەرنگاری و قارەمانێتی کوردکانی خۆراسان دواوەو داستانی خۆشەویستی خاک و عەشقی کوردکانی خۆراسان و ئازارو مەینەتی و خوێن و خولیاو ئاوات و ئامانجکانیان لەم ئەمانە ناوازەو قەشەنگەدا دەکات، کەبەرد بە بەرد دەهێنێتە سەرزاران. کە دەتوانین بڵێین: ئەم ئەمانە بەیەکێک لە ئەمانە جوان و ناوازەو بە هەیبەتکانی نەو کتێبخانەی کوردی و کتێبخانەی جیهان ئەژمار دەکرێت و بە جوانترین ئەمانکانی خۆرهەڵاتیش دەردەکەوێت، شایانی خوێندنەوەو هەوڵستکردنە لە سەری و ئەمانکی زۆر بەتام و چێژبەخش و ناوازەیە وەک گوترا لە ئازارو ستەم و زوەم و ئەوین و عەشقی کوردکان لە خۆراسان دەدوێت و بەتەواتی وەک ئەمانکی زیندوو لەیاد نەچوو دەمێنێتەوە.

شازادەی حەمام و کوردەکانی خوراسان:

(کاتێک محەمەد حسەن پاپولی یەزد)ی قوتابی بووە لە سەرەتایی لاویی و قوتابخانەی سەرەتایی و ناوەندی، ئامادەیی و پاشان زانکۆ، چ بەهەی کارو پیشەو یاخود بەهەیی گشتی زانکۆ و یاخوود دراوسێیەتیەو تێکەلاوی لەگەڵ کوردەکاندا، لە شارەکانی یەزدو مشهەد و سەرسنوورەکانی کوردستاندا بۆ تایبەت شاری مەهاباد و سەردەشت، بەهەی چوونی خەزانە هەژارەکانی یەزدو مشهەد بۆ کەتیرە کردن، بۆ دروست بووە، ئەو گشتانەی لە ساڵی ١٩٦٨وە دەست پێدەکات، چەندین گشتی تاک و بۆ کەمەڵی ئەنجام داوە، پێیوانیێکە زیاتر کەمەڵایەتی و بۆ کۆکردنەوەی زانیاری بووە بۆ بەدەستهێنانی بەوانامەو تەزی زانکۆیش بووە، ئەوەش لە نەوەندی خوێندنی لە زانکۆدا لە دەرەوەی ئێران بۆ تایبەتی لە فەرەنسا بۆ سوود بووەو توانیوەتی بۆ هەی ئەو تێکۆشاویی وگشتانەو ئامانجی زانکۆ کە بەوانامەی بەرزو دکتەرایە ساڵی ١٩٨٢وە چنگ بخات لە سەر هەژ کوردەکان لە زانکۆی سەربەنی فەرەنسا،وەک خۆیی لە بیرەوەرییەکانید دەڵێت:من ئەوەندە عاشقی ئەو خەڵکە خەڵکیانە بووم، کاتێک چووم بۆ پاریس تەزی دکتەراکەم لە سەرهەزە کچەرییەکان نووسی، وا هەست دەکەم لە هەر شوێنیک عیشق خۆشویستی، میوان دەستی، هاوژینی، بوونیان هەبەت و پێیوەندی بۆ پارەو نەبەت ئەو شوێنەبۆ هەشتە. کەواتە بەرژەوەندی و ئامانجی پاپولی پارەو سەروەت بۆ دەستهێنان نەبووە، بەڵکو ئەوینی بۆ دەستهێنانی بەوانامەو وەدەست خستنی زانیاریی بووە، ئەوەش خوەوشتکی بەرزی زانستییە کە لە دەروونی پاپولی دا چەکەرەی کردەو، هەزەکانی کوردیش هەمیشە لە جوڵەو گشتی گەرمەن و کۆستاندا بوون و میوان دەست بوون و سەرچاوەی خۆشویستی بوون، بۆیە پاپوولی چەن هەزەکان باوەشی گەرمی میوانداری و خۆشویستیان بۆکردەتەو، ئەویش بۆ ئەمەک و بەوەفا بەرانبەر هەزو ئەڵەکان دەرکەوتووەو بۆتە دەست و بشک لەوان و دەستی هەمیشەیی کوردەکانی خوراسان و کوردستان بگشتی، هەزەکان زیاتر لە دۆڕی خوراساندا کچەری و بژەوی ژیانیان لە سەر ئاژەداری و بەروبوومی ئاژەڵ بووەو پێیوەست نەبوون بۆ پیشەی کشتوکاڵ و بازرگانی و نشتەجێیی هەمیشەیەو، کاواتە ئاژەداری و پیشەی سەرەکی هەزو ئەڵەکان بووەو پاپوولیش لە گشتکانیدا میوانیان بووەو بۆکسک لە هەزەکان دانراوەو توانیوەتی لە گەڵگەی میواندارییەو پێیوەندییەکی باش دروست بکات و بیکاتە پێیوانییەکی تەندروست تا زانیارییەکانی ئاژانە وە دەست بخات و کێیان بکاتەوەو سودی باشی لەوەرگرەت و لە بەوانامەکەیدا بۆی بسود بەت. ئەو ساتی گەڵانەوەی مەگەل و سەرلە ئەوارە و ئاوابوونی خۆرو دشینی مەڵەکان

لایەن کچانی قەشەنگی خەزان و هەزەکانەوە زۆر بەجوانی لە تابلۆی نووسینەکانی و دیمەنەکانی تەمار کردووە بەنووسین و بۆیەی فەتەگراف لە بیرەوەریی و کتێبەکانیدا دڵنگدانەوەی جوانی هەیە. یان یاری و قسەی خۆش و سەرگوزشتە و گاڵتەو گەپی ژۆر دڵواری بۆر تریفەی مانگە شەو، کەزۆر چێژ بەخش و بەتام بوون بەڵای پاپولیەوەو بەساتە دووبارە نەبووەکان لەی دواو تەماری کردوون.

ژۆر دڵشماڵ و دڵوارەکان:

ژۆر دڵشماڵ و دڵوارەکان تەنیا بە پشوودان و خۆو خۆراک نەبوون، وەک پاپولی بەمان دەگەیتەوەو دڵێت: شەوەک میوانی ماڵەک بووین لە نەو هەزە قەشقایەکاندا، ئەومانە هەمۆیان فارسییان بە باشی دەزانی شەو پیاوی خاوەن ماڵ شانامەی بە خوەندینەوە، ئەو پیاوە کەسکی زیرەک و وریا بوو، شارەزایەکی باشی لە مێژوودا هەبوو، شتی زۆری دەزانی، من بە یەکەم جار ناوی ناسرخان و خەسرەوخانی قەشقایم لەرە بەرگوە کەوت. ئەمە ئەوە پیشان دەدات کە پاپۆلی لەرەوە سەرچاوە مێژوییەکانی بەرگوە کەوتووەو هانیی دراوە تا لەمێژوو ئاگادار بێت، دڵشمالەکان سەرچاوەی زانیاری و مەعریفەو بە سەرهاتە مێژوویەکان بوون وتەنانەت بە قوتابیەکی زانکۆش سەرچاوەی بەکەڵک بوون. ئەو نرخی ئەم سەرچاوەی باش زانیەو کەمکی لەوەرگرتوون. هەرچەند قەشقایەکان تورک زمان بوون، بەڵام بەی بەسوود بوون، قشقایەکان خاوەنی هەواروەدڵشماڵ بوون جگەی ساخکردنەوەی مەنجەڵ وکەلوپەل و پەداویستیەکان بوون، لەنەو هەزەکاندا پاپولی ماویەک خەریکی ساخ کردنەوەی مس و مەنجەڵ بووە لەنەو هەزە کوردو تووركەکاندا، ئەمەش زیاتر سوودی بە پاپولی و بواری بیرکردنەوەی گەیاندووە. تەنانەت لەباری جل و بەرگ و شیوەو ئیش و خواردن و باری تەندروستی و ئیشوکاری هەزە تورکەکان و کوردەکانەوە زانیاری زۆر باشی تەماركردووە و بە بەوانامەو بیرەوەریەکانی کەمکی لەوەرگرتوون و بەسوود بوون بۆی. تەنانەت زۆر خوەدڵشتی باش و خراپ و بەدڵشتی نەو هەزەکان و ناپاکی و خراپەکانی ئەو کاتەی تەماركردووەو بیرو ڕاو بەچونی خۆشی خستەتە ڕوولە سەریان، تەنانەت داودەرمان دروستکرن لە گژوو گیاو بەرهەمی ئاژەڵ وگژوگیا سروشتییەکان لە لایەن تاکی هەزەکانەوە، لەلایەن پاپوولییەوە تەمار کروان و لە بیرەوەرییەکاندا لە بارەیانەوە دواوەو چیرەکە جەراو جەرەکانی دەگێڕنەتەوە.

ژن لە نەو هەزەکاندا:

دەربارەی ڕەحی زیندووی نەو کەمەگەو نیوەی مرۆقایەتی کە ژنە،

لەنێو هەژو ئاڵۆزکانی خەراساندا، لەنێو بیرۆکریەکاندا پایە و مەزنی و ئازادی و تێکۆشانی ژن و ئازارو سەرکریەکانی ئەم تۆژە بێ سەخاوەت و جوانی نەخشێنراوەو خەبات و گۆرینی و ماندوو بوونەکانی ژنی کوردی ناو هەزەکان لەلایەن ئاغای پاپلیەوە تەمار کراوون و لە بەخۆکردن و کاروباری نێو هەزەکانی خەراسان ژنان پشتگوێ خراون و بەچون وەرگرتن و بەکاربەری نێو هەزەکانن و پەروەردەو بەخۆکردن و منداڵداری و ئامادەکردنیان جگە لەکاری ئاژەڵداری و ماڵداری بەشی شەری لە بیرۆکریەکاندا بە تەرخان کراوەو پاپولی بە بەرزی و جوانی باس و خواسی لەبارەی ژنەوە تەماردەکرێ و قارەمانێتی و ئازایەتی ژنی کوردی بەویژدان و واقیع بینی ئەو ڕۆژگارو سەردەمەی باس کردووە.
هەژاری و نەبوونی تەندروستی خەراک و نەبوونی پەداویستی سەردەمیانە بە ژنان و بەتایبەت هەژەکان کاریگەری گەورەی کەمایەتی لەسەر ژنان دروست کردووە، ڕەگەزی دابوونەریتە کەمایەتییەکان و سەرکوتکردن بەهەی دابوونەریتەکانەوە و نەبوونی نەخوێندەواری وکرانەوەی نەوکەمەگە ڕەگەزن لەپشکوتن و دواکەتنی ژنان لەناو هەزو تیرەکانی خەراساندا و ژنان ناتوانن لە پلەو پست و شوێنە گشتییەکاندا بەشداری پشکوتنی کەمەگە بەن، لەبیرۆکریەکاندا ئەم لایەنە جەراوجەرانە ئاماژەی پەدراوەو ڕوون کرواتەوە.

دووبارە شاری یەزدو ژن:
شوێنی لە دایک بوون و گەشەی منداڵی و گەنجی ئاغای پاپولی یە، جگەی پێکەوە ژیان و لەبوردەییە، لە کەڵان و کوچەکاندا دەیان ماڵی موسلمانی شیعەو سونەو زەردەشتی و یەهودی و کوردو فارس پێکەوە ژیاون و دووربوون لە کەشەو گیرو گرفت، شوێنە فەرهەنگییەکانیش بە پارەی یەهودی و موسوڵمان وزەردەشتییەکان دروست کراون، وەک دەبین: بەم شار دەگوترێت شاری خەرخوازان. کۆژنانی یەزدیش بەشداریکی چالاکی پشکوتن و خیرخوازی ئەم شارە میژوویین و لە پەروەردەکردن و پگەیاندنی نەوکاندا دەوری کاریگەرو گرنگیان بەدەژایی مێژووی ئەم شارە لە بەرچاوە.

هەزەکەی حاجی عەلی خان:
ئەم هەزە یەکێک لە گەورە هەزەکانی دەڤەری خەراسانە، زەرینەیان کەسوکاری یەکترن، گەورە و سەرەک هەزیان حاجی عەلی خانە سەرەک هەزی (زەعفەرانلەم) کە پیاوێکی قسەڕۆیشتوو سەنگین و نانبەدەو میوان دەست و سەخی تەبیعەتە و خاوەنی خەزانێکی گەورەیە،

دەستەیشتوو بەدەستهات و خاوەن فەرمان و بەیاری هەزەکەیە، ئەوەی حاجی عەلی دەیەیت: فەرمان و بەیارە ئەوکاتە تەمەنی ٦٥ ساڵ بووە، کە ئاغای پاپەلی ناسیونەتی و میوانی خۆیی و هەزەکەیی بووەو سەرچاوەی زانیاری و نووسینی تەزو بەوانامەکەیی و سەرچاوەیەکی گرنگی بیرەوەریەکانی شازادەی حەمامە، وەک حاجی ئەوکاتە گوتوویەتی: پشتی دوانزەهەممان لە کوردستان بووە ناوی ئەردەشێر خان بووە، بنەماڵەکەی لەلایەن شا عەباسی گەورەوە هێنراون بۆ خوراسان، ئەرکەکەیشیان ئەشکگرتن بووە لە سنوورەکانی خوراسان. لە سەردەمی شا سوڵتان حسێن دا بەشێک لە لەوەگاکانی نەوان قوچان و شەروانی ئەمەدراوە بە باپیرگەورەی ئەمە لەو کاتەوتاکو داخستنی سنووڕکان لە لایەن ووسیاوە، ئەملە نەوان کۆکانی قوچان و لەوەگاکانی دەشتی تورکمانستان، گەرمیان و کوستانمان کردووە،کاتێک سنووڕکان داخران گەرمیانمان گەی بەرەو دەشتی تورکمان سەحرا.

حاجی خەزانکەی خاوەنی١٧ مناڵ وخاوەنی٣٩٠٠ سەرمەی هەمجارە. لە تەمەنی ٦ــ ٧ ساڵیەوە مەناس و شوانکارەی کردووە، پیاوێکی بە هەزبووە، ئەو خوێن و ماندووبوون و ئارەقەی لە چیاو دەشکان و تووڵە ڕەگاکان ڕشتووە پیاوێکی چاپوک و ڕەشیدو لەزانە و قسەزانە، کەلەم بیرەوەریانەدا جگەی تایبەتی بە دانراوەو لە مەژوو جوگرافیاو ئاو هەواوی ناوچەکە زۆر شارەزاو قاڵە، سەرچاوەی زانیاری گرنگ بووە بە قوتابیانی زانکۆو ئاغای پاپولی و تەنانەت مامۆستایانی زانکۆش، لە هەزەکەی حاجی عەلی خاندا بەکاری بە پیاوان و گەنجان و ژنان نەبووە، هەموو بەکەمەڵ کاری لە وەگەو مەڵو دەشین ومەشکەژەنین ئاوهێنان، تەنانەت ڕەشماڵ چنین و تەشی ڕستن و تەونیان لە داردەخست و بەڕیان دروست دەکرد،کە زۆرێک لەم ئیشوکارانەی ئاماژەیان پێدرا لەلایەن ژنانی هەزو کرێکارانی هەزەکەی حاجی عەلی خانەوە ئەنجام دەدران و هەموو ئارەقیان بە پاروونانێک لە کۆل نەو لەڕەوارەکانی خوراساندا دەشت، ئەم بیرەوەریانەی دکتەرمحەمەد حسێن پاپولی یەزدی شایانی خوێندنەوەو هەڵوەستە لە سەرکردن و تەماشانە، زمانێکی سیحر ئامیزو سەرنج ڕاکێش و بەتام و چێژە، ووداو بە سەرهات و چیرۆکی سەرنج ڕاکێش و پەپەندو تاقیکردنەوە ئەزمەنی تێدایە، وەک دەبین لەم چواربەرگەدا چی؟ تیانیە فەرهەنگە زمانە مەژووە جوگرافیاو دابوونەریت و دیان شتی جۆراوجۆری لە دوتوێی خۆیدا بەڕاستگۆی کۆکردۆتەوەو لە زۆر دەرگاو دەروازەی داوە، دەستی بەزۆر کونووکەلەبەری شاراوەی نەوکلتوورە جیاوازەکانی ئێران بردووەو ئاشکرای کردوون، هیواخوازم دکتەر محەمەد و وەرگێر تەها سەکانیانی سەرکەوتوبن و ماندوو نەبن

بە ئەم بەرهەمە جوانەی پیشکەش بە خوێنەری کوردووە، دەتوانم بڵێم: دکتۆر محەمەدحسێن پاپولی یەزدی بە نزیک ترین و بەوەفاترین دۆستی ئاستەقینە کوردی لەم چەرخەدا ئەژمار دەکرێت و شایانی ڕێزو پێزانینە بە ئەم پیاوە نمونەییە و ئەو شارەزاییە بەرفراوانەی کە سەر کوردوکوردستان بەگشتی هەیەتی، ئەم بەرهەمەی بەیەکجار لە بەرهەمە جوان و سەنگینەکان ئەژمار دەکرێت و ئیمەی خوێنەریش بەرز دەینرخێنین.

سەرچاوەکان:

١ ــ شازادەی حەمام، محەمەد حسێن پاپولی یەزدی، وەرگێڕانی تەها سەکانیانی ــ چواربڕگ چاپخانەی کارێ ساڵی چاپ ٢٠١٨ ــ ٢٠١٩
٢ــ کوردەکانی خوراسان، کەلیموەڵای تەوحودی، وەرگێڕانی، عەدنان بەرزنجی، چواربڕگ ساڵی چاپ ٢٠٠٥ ــ ٢٠٠٩ لە بڵاوکراوەکانی دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم.
٣ ــ کەلیدەر، ڕەمان، مەحموود دەوڵەت ئابادی، وەرگێڕانی، سیامەند شاسواری، لە بڵاوکراوەکانی دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم ساڵی ٢٠١٢

٥، ٦ ــ ٩ ــ ٢٠٢٠

ئەوانە کێن خەپیشاندان دەکەن؟ .. شوشان مستەفا

وەڵامی ئەم پرسیارە زۆر قورس نییە، تەنها کەمێك بچە ناویانەوە تەدەگەین ئەوانە کێن. ئەوانە مووچەخۆرە کۆزاوەکانی بەردەم مایکرۆفۆنەکان نین، ئەوانە گەنجانێکی بە پارە، بە ژیانەوە ناشکۆزێنەوە، تەنها دیانەوێت لەم نیشتیمانەدا بەشی ئەوان ژیان بدرێت، بەوایان بە خیانەت، بەشکە و بەهەزن، براو خزم و هاوڕێ و دۆستکانی هەریەك لە ئەمێن.
ئەوانە ڕەشنبیرکانی سەر شاشکان نین هاژەهاژ بکەن و لەژێریشەوە دەستی دەسەڵاتدارکان بێن، ئەوانە گەنجە بە کارکەرانن، ئەو گەنجانەی لە بەکاریدا بەیانیان تا ئێوارە دەخوێن و ئێوارە بە گیرفانی بەتاڵەوە دێنە دەرەوە، ئێوەش کۆ و منداڵەکانتان بە ئەتەمبەڵی گرانبەها، دەنێرنە خوێندنگە نمونەییەکان و بەتەماشان تا

کەتایی ژیان ئەم گەنجانە تەماشاتان بکەن و، جیاوازی نێوان ژیانی خۆیان و ئێوە و ماڵ و منداڵتان ببین و هیچش نەکەن؟! تۆزێك چاوتان بخورێنن با باشتر دیمانەکە ببینن.
ئەمانە ئێو واعیزە دەنگە دەنگەرانەی سەر مینبەرەکان نین، باسی حەق بکەن و کاتەکیش حەق دەتە ئاراوە سەری خۆیان کوزدەکەن و دەچنەوە ماڵ، ئەمانە ئێو پەلەماتارە مشخۆرانەی سەر تەختە کەمەایەتییەکان نین بە باوەش پارە لە ئێوە وەردەگرن و لەسەریشەوە خۆیان شین و مەر دەکەنەوە، نمایشکارەکانیش نین بە شێوەیەکی لەگەڵگەی ئێوەی دەسەڵاتدارەوە ببنە خاوەنی هەموو شتێك، گەر دەوڵەرن وەرنە ناویان، فەرموون وەرن بیان بینن، ئێوانە ئێو گەنجانەن دەکەسیان کەبکەرەوە دوو هەزار دینارییان پێنییە، دوای بەرد وەشاندنەکانیان دەوەتەکیەیان بکە، دەجار پێتدەکەن: خاکە زەر مەمنون.
ئەمانە پیاوە حیزبییەکانی ناو هەڵەی کەبوونەوەکان نین، ئێو هەژنامەنووس و قەڵەم بەدەست و ڕەکخراوی کەمەڵگەی حیزبییەش نین، لەلایەك لە کانیاوەکەی ئێوە بخۆن و لەلایەکیش خۆیان بکەن بە نوێنەری ئازادی خەڵك، ئەمانە گەنجانەکی دەرکراون لە ژیان. (تاقمەکیان تەدایە زەر زەر گەنجن، شارەزان لە پەیجی، بە بەمبی فرمێسك هەژ دەڵێت: سمەکی، تفەنگیان بکەوێتە دەست هەز نییە پێیان بوترێت، تەش بەختت هەر گاتە بە پەیجی بکە، گەر دەتوانیت وەرە ناویان جەسارەتی خۆت بەرامبەر ئێوانە تاقی بکەوە.) تەیاندایە هەر نازانێت حیزب چییە، تەنها دەزانێت هاواربکات: من ژیانم نییە، ئێوە بە هەتانبێت، بیسوتێنن... دەریانکەن... وەرانیکەن...هتد.
تە کە خۆونی ئێو هەموو گەنجە دەسوتێنیت، تە کە ناتوانیت ژیانیان بە دابینکەیەت، ئێو وزە گەورەیت وەرانکەردوە بە خاتری دەوربەرکەت، بەتەمایت ئێو بە هەموو ئازار و دەردی خۆیوە بێتە سەر شەقام و هیچ نەکات؟ بیریشت نەچێت لەو نووسەرکە تەسنکانە ناچن، لە هەزە چەکدارەکان بپاننەوە تەقە نەکەن، ڕەك بەرامبەریان دەوەستن هەڕەشەیان لەدەکەن، پەجنەویان دەکەن، هەندە بەوایان بە خۆیانە بەبەردەکی دەستیانەوە لەبەردەم چەندین چەکدار دەوەستن! کە وایکرد ئێو وزە گەورەی ناو کەمەڵگە بەو جۆرە تووڕە بێت و لە مەرگی خۆی نەترسێت؟ بە کەمەك مشکتان ناخەنە گەڵ تا تەبگەن لەو چینە هەژارە؟
تە ئەگەر دەتوانیت شوناسی ئێوانێت بە دەرکەوێت، لە دوروە تەحلیلچی و ئاپارتی سیخوری و لەکدانەوەی پوچی شاشەیی بکەکت نایەن، ساتەك بچە ناویان و گوە لە داخوازی و تووبوونکەیان بگرە. تەماشای ئێو بە ژیانییە بکە تەیدا دەژین، ئێوکات تەدەگەیت

ئەوانە کێن؟ بە تۆمەتی، بە ناوەستن؟ جیاوازی چینایەتی دروستدەکەیت و دژشتووەت تووندوتیژی ووندەدات؟ هەموو شەو لە بیست شاشەی میدیای پەیوپچووە ئایدۆلۆژیای تووندوتیژی پەخش دەکەیت و بەتەمای نوێیکی [illegible]یت هەبەت؟ بەدبەخت بە ئەوەی لە دوروە لە رێگەی شاشەو حەشاماتی ملکەچووە سەیری کەمەگە و گۆنج دەکات و، لەو دەخە تەناگات جیاوازی چینایەتی دروستیدەکات. ئەم یاخی بوونە پەویستی بە شیکردنەوەی ڕەشبنیرانەی بەینباخ لە ملی قسەی باقوبریق نییە، وەك خەیان زەر ئاسایی: ژیانیان دەوەت، کاریان دەوەت. ئەمجارەش بەزەبری هەز بیانوستنی لە وەستگەیەکی تروە دەست پەدەکەنەوە، بەوادەکەی بیکە، ناکەی بە ناویان ئایندە ببینە.

ئازادی بەهەموان

شوشان مستەفا

ژەمی سەدام لە دیدی نووسەرکی مەسیحییەو .. ئەردەان عەبدوڵا

خوێندنەوەیەک بە ڕەمانی کوشتن لەبەغدادی سینان ئەنتەن

زەرجار بەناڵەوا مەسیحییەکانی عیراق بەو تاوانبار دەکرەن، کە زەرینەیان هەڵوەستی سیاسییان نییە و لەگەڵ رژەم بوون، ئەم دیمەنە خراپەش لای زەرەک لەلای ئەمە بەرامبەر بەمەسیحییەکانی عیراق هەیە، بەڵام لە راستیدا بەوشەویە نییە، چونکە رژەمی بەعس هەندە ترسناک و تەقەنەربوو، نەک تەنها کەمینەکان بگرە تەواوی گەلانی عیراقی ناچاری ملکەچی کردبوو.
لەماوەی پەشوودا ڕەمانی کوشتن لە بەغداد، خاڵەژیم خوێندەوە کە نووسینی سینان ئەنتەنە، ئەویش مەسیحییەکی شاری بەغدایە لە ساڵی 1967 لە بەغداد لەدایکبووەو ئێستا لەئەمریکا دەژی، مامەستایە لەزانکۆی نیویەرک. لە راستیدا ماویەکە خەریکی خوێندنەوەی نووسەرە عیراقییەکانم، بەڵاستی نووسەری زەرباشی تەدایە، یەکێکیش

لەم نێوە نوێیەی نووسەرانی عیراق سینان ئەنتەبە.
ئەم نووسەرە چ لەرووی شێوازی نووسین و چ لەرووی ناوەڕۆکەوە تایبەتمەندییەکی زۆری هەیە، ئەم ڕەمانەشی یەکێکە لە ڕەمانە جوانەکانی و بە زمانی ئیتالی و ئەڵمانی و نەرویژی و ئینگلیزی وەرگێڕدراوە. خۆشبەختانە لەلایەن کاک ڕەنجدەر جەباریشەوە کراوەتە کوردی.

ناوەڕۆکی ڕەمانەکە
لەساڵی 1989 لەدائیرەی ئەمنی بەغداد، دەستنووسێک دەدەزرێتەوە، کە لەلایەن یەکێک لەزیندانەکانەوە بە خەتێکی سەیرو سەمەرە نووسراوە، هەربەیە «هاوڕێ تەلال» کارمەندی دائیرەی ئەمن، دەکەنە بەرپرسی ئەم دەستێیە، تاوەکو لەزمان و ناوەڕۆکی ئەم دەستنووسانە بکۆڵێتەوە، ئەمەش سەرەتای ڕەمانەکەیە و لەکۆتاییشدا بۆیان دەردەکەوێت کە لەلایەن زیندانی فوراتەوە نووسراوە.
فورات کوڕێکی گەنجی مەسیحییە لەزانکۆی موستەنسەریە لەبەشی کۆلیژی زمانی ئینگلیزی دەخوێنێت. فورات هەر بەمندالی دایک و باوکی دەمرن و نەنکی بەخێوی دەکات. نووسەر هەوێیداوە لە ڕێگەی فوراتەوە، باسی ژیانی خەڵکی عیراق لەسایەی ڕژێمی سەدام بکات بەتایبەتی ساڵانی هەشتاکان. لە هەموویشی گرنگتر نووسەر تیشکی خستۆتە سەر ژیانی خوێندکاران و سیستەمی خوێندن لە عیراق. بەداخەوە خەڵکانێک دەژین لەسایەی ڕژێمی بەعسدا خوێندن باشتر بووە، بەڵام ئەم ڕەمانە وێنەیەکی ترمان پیشاندەدات و هەموو ئەو قسانەش ڕەت دەکاتەوە کە ستایشی ئەو ڕژێمە تەقێنەر و دژە مرۆڤە دەکەن.
فورات کەسێکی قسەخۆش و ژیان دەستبووە، دژی ڕژێمی سەدامە و زۆرجاریش بە نوکتە و شێوازی گاڵتەجاری، ڕەخنە لە دروشم و سیاسەتی سەدام دەگرێت بە نموونە بە وانەی «الثقافه، دەڵێت سەخافەت» یان وەزارەتی الثقافه دەڵێت وەزارەتی سەخافەت. جگە لەوەش لەڕێگەی کەمەڵێک دیالۆگەوە، گاڵتە بەسیاسەتکانی ڕژێمی سەدام دەکات بەتایبەتی لەڕووی میدیاییەوە. ئەمەش ترس دەخاتە دڵی نەنکییەوە، چونکە هەمیشە داوا لەفورات دەکات، لەدەرەوە هیچ قسەیەک دژی ڕژێم نەکات. فورات زۆر حەزی بە ئەدەبیاتی ئینگلیزیی و شیعری عەرەبییە. بەتایبەتی شیعرەکانی جەواهیری و ڕەمانی 1984ی جۆرج ئۆریل. ئەم ڕەمانەش لە لیستی کتێبە قەدەغەکراوەکاندایە، بەڵام لەلای فورات دەبێتە مایەی گرنگی پێدانی و دەچێت لەکتێبخانەی زانکۆ داوای ئەو کتێبە دەکات، ئەمەش دەبێتە مایەی گومان لای دەزگا ئەمنییەکان و پاشان دەیخەنە ژێر چاودێرییەوە، دواتر لەناو زانکۆدا دەستگیر

دەکرێت و دەبرێتە زیندانەوە.
لەناو زیندانداا بەوپەڕی دڕندەییەوە ئەشکەنجە دەدرێت و پاشانیش دەستدرێژی سێکسیی دەکرێتەسەری، ئەمەش جارێک یان یەکێک بوو لەمیتەدە ناشیرین و نامرۆییەکانی دەزگا ئەمنییەکانی سەدام.
نووسەر لەم ڕەمانەدا تیشک دەخاتە سەر جیهانێکی تاریک و ترسناک کە ئەویش زیندانەکانی دەزگای ئەمنی سەدامن، چۆن بەوپەڕی دڕندانە و دڕندانەوە، زیندانیان ئەشکەنجە دەدران.
نووسەر لەناو زیندانداا لەڕگای نووسینەوەی بیرەوەرییەکانی خۆیەوە، هەوڵدەدات کەمێک لەووی دڕوونییەوە ئارام بێتەوە، باسی ڕۆژە خەشکانی ژیانی خۆی دەکات لەسەردەمی لاوێتیی و خوێندکاریی، لە هەمووشی گرنگتر باسی چیرۆکی خەشویستی لەگەڵ «ئەریجی» دەداریدا دەکات. بەناو بیرەوەرییەکانی بەختێکی تایبەت دەنووسێت، کە زۆرکەس ناتوانن لەشەوازی نووسینەکەی بگەن. دواتر ئەم دەستنووسانە دەست دەزگا ئەمنییەکان دەکەون، هەر ئەم دەستنووسەش دەبێتە هۆیەنی ئەم ڕەمانە جوانە.

شەوازی نووسین

یەکێک لەخاڵە بەهێزەکانی ئەم ڕەمانە شەوازی نووسینیەتی، نووسەر هەوڵیداوە باسی دوو جیهانی دژ بەیەک بکات، ئەوەش جیهانی ناو زیندان کە ناخۆشیی و مەرگدەستی بەسەریدا زاڵە و جیهانی دەرەوەی زیندان کە کەمێک خۆشیی و ژیاندەستی پێوەدیارە. نووسەر لە ڕگەی بەکارهێنانی فلاش باگەوە، هەوڵدەدات لە دیواری ترس و تاقێنەری ناو زیندان دەربچێت، ئەوەش لە ڕگەی دزەکردن بە خەیاڵی و گەڕانەوەی بیرەوەرییەکانی خۆی. ئەمەش وادەکات کە تراژیدیا و ناخۆشی بەسەر ڕەمانەکەدا زاڵ نەبێت، چونکە گەر تەنها باسی ناخۆشیی ژیان بکرێت، ئەوا خوێنەر تاقەتی خوێندنەوەی نامێنێت.
جگە لەوەش نووسەر جەختی لەزەمەنێکی تایبەت کردۆتەوە، کە ئەویش ساڵانی هەشتاکانە. لە ڕووی شوێنیشەوە دووشوێن دەبنە مەیدانی سەرەکی ڕەمانەکە، یەکەم زیندان، دووەم دەرەوەی زیندان بەتایبەتی زانکۆی موستەنسەریە.

ڕژێمی سەدام

ڕژێمی سەدام دەبێتە تەوەرێکی سەرەکی ئەم ڕەمانە. سیاستەکانی، میتەدەکانی لەبەواری سیستەمی خوێندن، پروپاگەندە، دەزگا ئەمنییەکانی، نووسەر ڕەخنە لە تەواوی سیاسەت و دامودەزگاکانی ئەم ڕژێمە دەگرێت. لە هەمانکاتیشدا ڕووی ڕاستەقینەی ڕژێمەکە دەردەخات کە ڕژێمێکی تاقەنەرو نامرۆییە.

– « چۆن لە بیرم کرد، ئەمە لە فەستیقاڵی بەسوودی هەمیشەیدا دەژین کە حزبی بەعس خۆی سەرپەرشتی دەکات و ئۆگرەکان لە بەرامبەر هەموو شتێک کراوەن. ل23
لە زەر شوێندا ڕەخنەی توند لەسیاسەت و مامەڵەی ڕژێمی بەعس دەگرێت و زەرجاریش بەشێوازێکی گاڵتەجاریانە ڕەخنە لەسەدام و ڕژێمەکەی دەگرێت. خاڵێکی گرنگی ئەم ڕەمانە ئەوەیە، نووسەر تیشکی خستۆتە سەر لایەنی ئیعلامی بەعسییەکان کە زیاتر لەپەوپاگەندەی نازییەکان وفاشیستەکانەوە نزیکە. لەهەمووشی گرنگتر، داگیرکردنی تاڵەفزیۆنە لەلایەن سەدامەوە، هەموو تاکێکی عیراقی زیاتر ئەم لایەنە بەزاری کردبوو، چونکە تاڵەفزیۆن لەسایەی ڕژێمی سەدام، ببووە دەزگایەکی تایبەت بەسەدام و دارودەستەکانی و کەسی تر بۆی نەبوو لە تاڵەفزیۆن دەربکەوێت. زەرجاریش خاڵێکی لەم دووبارەبوونەوەی وێنەی سەدام بەزاربوون، بۆیە زەرکەس لە ڕقی سەدام سەیری تاڵەفزیۆنی نەدەکرد.

کەماری ترس
کاڵەکەی سەرەکی ڕژێمی بەعس بریتی بوو لەسەپاندنی ترس بەسەر هەموو هاوڵاتیاندا، هەموو کەسێک دەترسا ڕۆژێک لە ڕۆژان، لەلایەن دەزگا ئەمنییەکانەوە بگیرێت، چونکە یان دەکوژرا، یان بەوپەڕی دڕندەیەوە ئەشکەنجە دەدرا. هەربۆیە هەمووکەس دەترسا و بەدەنگییان لەئاست تاوانەکانی سەدام و ڕژێمەکەی هەڵبژاردبوو.
داپیرەی فورات هەمیشە پێی دەڵێت:
– ڕۆڵە لەدەرەوە قسەمەکە، ئۆگەر لەم بێی من چی بکەم؟ خۆ لە داخا ئەمرم، زمان درێژی مەکە دوایی زمانت دەبڕن، ئەمانە لەخوا ناترسن. ل.19
ئەم دیالۆگە لەناو هەموو ماڵێکدا هەبووە، هەمیشە دایکان دەترسان جگەر گۆشەکانیان لەلایەن دەزگا ئەمنییەکانەوە بگیرێت و ئەشکەنجەبدرێن.
لەشوێنێکی تردا دەڵێت:
–وشەی قەدەغە زەرترین بەکاربردنی هەبوو لەوڵاتدا، بەتایبەت لای ئەوانەی جەرگیان لەدەستاتیان هەبوو یان پێیانوابوو کە دەستاتداران، ل 95

سیستەمی خوێندن
ئەم ڕەمانە تیشکێکی زەری خستۆتە سەر سیستەمی خوێندن و پەروەردە لەسایەی ڕژێمی بەعسدا، هەرچەندە خاڵێکی پێیان وایە لەسەردەمی بەعسدا سیستەمی خوێندن باشتر بووەو حزبی نەبووە، بەڵام ئەمە

دوورە لە راستییەوە، نووسەر بەحوکمی ئەوەی خەڵکی لەو کاتەدا خوێندکاربووە، زۆر بەباشی شارەزایانە باسی ئەو کاتە دەکات، بەتایبەتی تیشکی خستەتە سەر دوو مەسەلەی گرنگ، یەکەمیان پرسەی بە بەعسیکردن واتە دەبوایە هەموو خوێندکارێک ببێتە ئەندامی حزبی بەعس، خاڵەکی تریش مەسەلەی مەسیرە، یان خۆپیشاندان کە رژێمی بەعس بە زۆر خوێندکارانی دەبرد بۆ خۆپیشاندان ئەمەش لەبەرنە تایبەتیی و جیاوازیکانی حزبی بەعسدا. بەڵام لەهەمووی گرنگتر مەسەلەی بە بەعسیکردنی خوێندکارانە، بابەتێکی گرنگبوو، کە بەتەواوەتی ژیانی خوێندکاران و مامۆستایانی تێکدابوو، زۆرکەس لەبەرئەوەی نەبن بە بەعسی وازیان لە خوێندن هێنا.

– هاوڕێ نەفل فەرمی بوون بە ئەندامی دابەشکرد بەسەرماندا بە ئەوەی پێیبکەینەوە، لەهەمووی ترسناکترئەوبوو سەرۆکی ئەوەی هەشتا تەمەنمان نەگەیشتبووە سێزدە ساڵ دەبوایە ئەو بەڵگەنامەیەمان ئیمزا بکردایە کەسەر بەهیچکام لە حزبە دژبەرەکانی وەک: حزبی دەعوە و شیوعی نین، بەپێچەوانە تووشی سزای لەسێدارەدان دەبینەوە،ل74

خۆشەویستی

نووسەر هەوێداوە لەناو کەماری ترسی بەعسدا، چیرۆکێکی خۆشەویستی ئێجگار جوان بخوڵقێنێت، کاتێک فورات عاشقی ئاریج، کچە دەوڵەمەند دەبێت، نووسەر هەوێداوە بەشێوازێکی فەنتازی، ئەم چیرۆکە بنووسێت. خاڵی گرنگ لێرەدا ئەوەیە، نووسەر پەمان دەڵێت کە خۆشەویستی دەتوانێت هەموو سنوورە کۆمەڵایەتی و ئایینیەکان ببەزێنێت. لە هەمانکاتیشدا هێزو توانای گۆڕی بۆ خۆشەویستی بەخشیوە، لەکاتێکدا فورات کوڕێکی مەسیحییە و سەر بە چینی ناوەندی عیراقە، کچی ئاریج، کچە دەوڵەمەندێکی مسوڵمانە، هەردووکیان خۆشەویستی کەیان دەکاتەوە. ئەم چیرۆکەش، هێز و توانای گۆڕی بەم ڕەمانە بەخشیوە، چونکە خوێنەر تووشی بێزاریی و نائومێدی نابێت و تەنها باسی مەرگدەستی و ناخۆشی ژیان ناکات، بگرە نووسەر توانیویەتی چرایەکی ژیاندەستی لەناو تاریکی کەمارە ترسناکەکەی سەدام هێبکات.

مەسیحییەکان

خاڵەکی گرنگی تر بەڵای منارە نووسەر تیشکی خستەتە سەر ژیانی مەسیحییەکانی عیراق، کە یەکێکن لەپێکهاتە گرنگەکانی کۆمەڵگەی عیراقی. بەداخەوە لەناو ئەدەبیاتی عیراقیدا، کەم تیشك خراوەتە سەر پێکهاتەکانی عیراق، بەتایبەتی مەسیحییەکان.

نووسەر لەزەر شوێندا تیشکی خستۆتە سەر ژیانی مەسیحییەکانی عیراق، ئەمەش خاڵێکی جوانی تری ئەم ڕۆمانەیە.
نانکەم شانازی بە بنەچە و نەژادی کلدانییەوە دەکرد، کاتێک هاوبەدەدا قایلی بکەم کە ئەمە لە ڕووی کلتووریەوە عەرەبین یان لانیکەم وەکو ئەرمەن و ئاشووریەکان کراوین بە عەرەب و نەتەوەیەکی جودانین تووڕە دەبوو. ئەوەی لەکلدانی بەمان ماوەتەوە تەنها زمانەکەیە لەکاتی نوێژدا بەکاردێت و نانکەم لەگەڵ خزمانی هاوتەمەنی خۆی پێی دەدوە ،،ل 90 نانکەم مکوڕ بوو لەسەر ئەوەی وانەیەکی گەورەی مریەمی پاکیزە لەژووری میوان هەڵواسێت، هەروەها موکڕ بوو کە وانەکەی سەرێک لەژێر ئەوەی مریەم لەسەر مێزەکە دابنێت.

جەنگی عیراق ئێران و زاڵبوونی مەرگدەستی

تەوەرەکی تر کە نووسەر جەختی لەکردەتە باسکردنی ڕۆژانی جەنگی عیراق و ئێران، نووسەر هەوڵیداوە لەچەند دیمەنێکی جیاوازدا ئەو تراژیدیا و مەرگساتە پیشان بدات، کە ڕژێمی بەعس بەسەر گەلانی عیراقدا هێناویەتی، لەهەمانکاتیشدا ڕەخنە لەسیاسەتی ئیعلامی ڕژێمی بەعس دەگرێت، کە هەمیشە هەوڵیانداوە خەیان بەسەرکەوتوویی پیشانی خەڵکی بدەن و ڕاستییەکان بشارنەوە، لەهەمانکاتیشدا باس لەسیاسەتی مەرگدەستی بەعسییەکانیش دەکات.
کاتێک فورات دەیوەت وتارێک لە ڕۆژنامەی جمهوریە بەاوبکاتەوە لەبارەی شیوەنی دایکێک بە کوڕە شەهیدەکەی، سەرنووسەری ڕۆژنامەکە ڕەتی دەکاتەوە و دەڵێت: پێویستە دایکی شەهید بەهاتنەوەی تەرمی کوڕەکەی دڵخۆش بێت و هەڵهەڵە لەبدات و نابێت شێوەن بکات و بگری. ل41

حزبی شیوعی و جەواهیری

نووسەر گرنگی زۆر بەحزبی شیوعی دەدات و لەهەمووشی گرنگتر لەچەند شوێنێکدا باسی خەبات و تێکۆشانی ئەم حزبە دەکات، هەروەها پانتایی باشی بە جەواهیری شاعیر داناوە و پارچە شیعرێکیشی بەاوکردەتەوە کە بە یادی حزبی شیوعی نووسیویەتی. لەمەشدا گرنگی جەواهیریی و حزبی شیوعی لای نووسەر دەردەکەوێت.
لەهەمانکاتشدا بەچوونی خۆی لەبارەی ئەم حزبە دەخاتە ڕوو و دەڵێت:
-حزبی شیوعی چەندین ساڵ بوو سەربەدرابوو، لووتی بەدرابوو، چاوکانی دەرهێنرابوو، پارچە پارچە کرابوو لە بەندینخانە و ئاوڕییدا دەپووکایەوە،،ل107

دوا قسە

بەدنیایەو ئەم رەمانە چ لە رووی ناوەڕۆک و شێوازی نووسینەوە، جوانی و داهێنانی گەورەی پێوە دیارە، هیوادارم کارەکانی تری ئەم نووسەرە بکرێتە کوردی. لە کۆتاییشدا دەستخۆشی لە کاک رێنجدەر جەبار دەکەم و هیوای سەرکەوتن و بەردەوامی بۆ دەخوازم.

ئەردەڵان عەبدوڵا

_____

سەرچاوە:
سینان ئەنتۆن. کوشتن لە بەغداد، خاڵەژی. وەرگێرانی. رێنجدەر جەبار. چاپی یەکەم. خانەی چاپ و بڵاوکردنەوەی چوارچرا. 2018.

شەشی مردووکان.. شیعر/ کاوە عوسمان عومەر

یاساوەی دەسەڵات،
تیرباران کە،
نیشانبشکێنە،
چەکی ئۆتۆماتیک،
ئاژنە فیشەکە،
جەستەی یەکەک ..
دوان و سیان ….
جوان بپەکێنە !
دەی یاساوەی دەسەڵات،
تیرباران کە..
منداڵە لاوازو برسیەکانی شار،
خەڵتانی خوێن کە،
بتەقێنە فیشەکەکان،
چەکی ژەنگهاتووی..
جەنگە دەڵاوەکان،
بتەقێنە فیشەکی زەر..
میرە تەرەکان،،

ئاسوودە کە،،
دەی یاساوەی دەسەڵات،،
نیشانگرە، تیربارانکە،،
بەمبی فرمێسک ،،
شەقام و کەڵان ،،
فرمێسکەڵژکە..
بوەشێنە تەڵای ئاسن،
میرە تەرکانت،
بە شەوکی تر،
ئاسوودە کە،
ئەومیرانە،
لە کەشک و تەلار،
ئەمشەوتەقان،،
لە نەعرەتەی برسی و هەژار،
بە ئەقرە مان،
پرسیار ئەکەن،
کوا ەویداوە،
کوژراوەکان،
وەک مردوەکان،
چاو لەک نانێن،
بزەی لەویان هەر زیندوبە!
باڵای بەرزیان ..
هێندەی خارە
لەو نەو شەقام،
کەپە بگرە!
دەی پاسەوانی دەسەڵات
بتەقێنە فیشەکەکت،
ئاراستە کە،،
نیشناشکێنەکت
بوەشینە تەڵای ئاسن،
داری کارەبا،،
بهاوژە بەمپە ژەهرینەکت..
ئاسوودەی کە..
دەی تەقیوی میرە تەرکت،،
ئەوان ئێستا تیاماون،
لەم سەمرەیە ،
سەر شەواون،

کوا ویداوە،
لاوانی کوژراو،
لەسەر شەقام،،
دوای مەرگیشیان،
بە ئازادی،
بە یەکسانی و نان،
بە شکانی کەت و زنجیر
گوێ نەدانە پێکانی فیشەک،
هەڕەشە و تەقانی..
کوانی میر،
کوا ویداوە،
لاوانی کوژراو،،..
دوای مەرگیشیان،
هەستنە سەرپێ ،،
قاقا لێبێن،
سەما بکەن!

تیرۆکان هەڕەشە ئاراستەی ئۆکرانین.. سامانی وەستا بۆکر

ناڕەزایی، تووڕەیی، خۆپیشاندان، یاخیبوون و سەرهەڵدان دژە نجام و پڕچەکدارە.
حکومەت تەنها پۆلیسی هەیە، ئاسایش و دژە تیرۆر و هەموو ئەوانیتر حیزبین.
دامودەزگاکانی حکومەت مۆکی گشتیە، بارگای حیزب مۆکی داگیرکراوی حکومییە، خانوو مۆکی بەرپرسکان ماڵ و مۆکی دزراوی داهاتی نەتەوەی مووچە دزراو ی خەڵکیە.

پۆلیس:
لە کەی سیستەمی حکومەانی مەدەرن و دیموکراسیەکانی جیهانا حکومەت تەنها پۆلیسی هەیە کە چاودێر و خەمخۆری جەبەجەکردنی یاسان لەلایەن دەسەڵاتدارو هاوڵاتیانەوە، هەر پۆلیسیش سەرومالی هاوڵاتیان

ئەپارەزە، تەنانەت لەکاتی پشووی و تووڕەی هاوڕاتیانا دیسانەوە هەر پۆلیس داودەزگا و شوێنە گشتیەکان ئەپارەزن.
کاتێک کە کەسێک بەجل و بەرگی کوردیەوە فەرمان ئەکا و ئەبینی تەقە لەخۆپیشاندەرانیش ئەکا، ئیتر ئەگەر هەموو ئەوانەی لەگەڵین دەرچووی ئەکادیمیای پۆلیسیشبن هەر بە میلیشیا و هێزی حیزبی و خەزان و بنەماڵە ئەژمارەکرێن.
کاری پۆلیس پاراستنی داودەزگا و سەرمایەی گشتی و دابینکردنی ئاسایش، بەڵام کاتێک کە گشتە ئەوەی لەنێوان داروبەرد و پێنجەرە و تەختەو خوێنی هاوڕاتیانا کامیان بپارێزن، ئەوا بگومان خوێنی هاوڕاتیان بەلاوە گرنگترە، هەڵبەتە ئەگەر هێزێکی نیشتمانی بن.
خەڵکی هەر شارێک شیوە زارێکی تایبەت بەخۆی هەیە کەزەرینەی خەڵکی ئەو شارە بەکاریئەهێنن، وا باویشە پۆلیس خەڵکی ناوخۆی شارەکەبن چونکە بەهۆی نزیکی و ئاشنایان بە کلتور و میزاجی شارەکەی خەیان و خەمخۆری و خۆشەویستیان بە هاوشاری و هاوڕاتیانی خەیان، سود و پێزی زۆربەی ئەو کارانەی ئەنجامی ئەیان ئەچێتە سەبەتەی شارەکەوە بە پلەی یەک. بەڵام کاتێک تەقەکەرو شەق وەشێنەکان بەزمان و شێوازی دەرەوەی ئەو شارە سوکایەتی بە خەڵك بکەن ئەوا گومان دروست ئەبێ کە ئەو هێزە هێزێکی ناوچەییکیترە کە هیچ سەز و بەزەییەکی بە خەڵک و بەرژەوەندی ئەو شارە نیە بەڵکو لە هێندە جاریشا بە نەفەس و ڕەقی شارچێتییەوە هەرچی قین و کینەیەك لە دڵیانایە ئەیەڕژن و ئەگەر فەرمانیشیان پێنەکرابێ بەڵام ئەوان هەر فرسەتێکیان بە دەکەوێ کاری ناپەسەند و نابەجێ خەیان ئەکەن.

سوتاندن:
زەرینەی هەرە زەری خۆپیشاندەرانی ئەو دوو ڕۆژە، گەنجی بەکار و بەدبەختن، مووچەخۆر نین، کەچی پەیامی بەرپرسان هەر ئاراستەی مووچەخۆرانە، بەوەی کەشەی نەوان هەوڵەر و بەغدا چارەسەر دەکەین، کەشەی ئەستای کوردستان سەرباری کەشەی فەرمانبەران، لەشکرێک بەکار و گەنجانەکە کە جگە لە تاریکی، هیچ ڕووناکیەك لەئەستا و ئایندەی خەیان نابینن، بەیە ناکرێ بە پاساوی کەشەی بە مووچەیی، کەشە گەورەکەی تر نادیدە بگیرێ.

لە سوتانی بارەگای حیزبەکان ئەکرێ پەیامەکی گرنگ بخوێنینەوە، ئەویش کابووەوەی نەفەسی حیزبایەتی تەسک و نابەرپرسانیە لای تاکی کورد، ئەمەش نیشاندەری بەرزبووەوەی ئاستی هۆشیاری تاکی کوردە کە جگەی تەماشانو دەخشیە.

سوتاندنی بارەگای حیزبەکان بە جیاوازی تێگەشتنی خەڵکە لەو

ڕاستییە تاڵی کە هیچ حیزبێک جا لە ناو دەسەڵاتابێت یا ئۆپۆزسیۆن تەنها کاریان شینی هەریسەکەیە، و هیچ حزبێک نابینن کە کار لە بەرژەوەندی شەقاما بکات، خۆ ئەگەر هەوڵێکیش هەبێ بۆ کارکردنی حیزبێکی دیاری کراو لە بەرژەوەندی گشتیا، ئەوا ئامادەییان تیایە لە پێناو چەند پێستێک و دەسکەوتی حیزبی و تایبەتی خۆیانا چاوی لەبەپشن، ئەمەش وایکرد کە پەیامی ئەمجارەی خۆپیشاندەران ئەوەبێ کە بڵێن (نە داربێ و نە پەردوو، نەعلەتبێ لە هەردوو).

خەڵکی تووڕەیە و داودەزگاکانی وڵات کە موڵکی خەڵکن خەریکن ئاسوتەنێ، چونکە هێزانێ ئەبینێ لەڕێگەی مەدیا و تەقەکانیانەوە خەڵکانێک هەندێ تەرن هاوتای شا و شاژن دەرکەون و ئەمانیش ناتوانن پێشاکێک کە شایەن و پێشتبەست دابینی بکەن و بە خەیان و مناڵ و خەزانەکانیان.
خەڵکی داودەزگاکانی وڵات ئاسوتەنێ چونکە ئەوان گروپێکیان لە گەنجێ بیست بە سی ساڵ دروست کردووە کە مەیتی ملیاردەرن، کەمەڵێک شاجوان و شاپەزیان دروست کردووە کە خەیان نابێ کەس نازانێ بۆچی وا دەوڵەمەن بوون، لەکاتێکا خەڵکی ئاسایی مووچەیەک کە لە پای ئەو ئەرکەی بۆجەیان گەیاندووە پەیان نادرێ و گەنجەکانیش ئامادەن لە کەمپانیاکانی ئەو دزێ دەوڵەمەندانەیا وەک کارگوزا و پاسەوانیش کاربکەن پەیان نادرێ ئیتر چەن سەز و خەشەویستی لەدڵی شکاوی ئەو گەنجەیا بوونی ئەمێنێ؟

لە مەدیای حیزبی و سەبەرەوە وا پیشانئەیرێ کە خۆپیشاندەران هەڵەیان کردووە لە سوتاندنی بارگای حیزبەکان، بەڵام هیچ لایەکیان دانیان بەوەیا نانا کە خەڵکی تووڕەیە لەوەی ماف و مووچەی ئەوان چەند کەسێک ئەیدزن، بەڵام ئەوە بەرپرس و کادەر و پاسەوانی ناو ئەو بارگا حیزبیانەن کە بوونەتە قەڵغان و سوپەر بۆ ئەو چەن کەسەی کە لە پەنجەی دەست و قاچی مرۆڤێک تێپەناکەن.

دەسەڵات "حکومەت"ی هەرەم:

حکومەتی هەرەم ساوا نەبوو و نیشە بەکو هەر لەدایک نەبووە، چونکە کاتێ حکومەت دروست ئەبێت کە دەزگای موئەسەساتی هەبێ، بەڵام حکومەتی هەرەم هیچ موئەسەساتێکی دروست نەکردووە بە نمونە تا ئەستاس میلیشیای حیزبی هەیە لەبری سوپایەکی نیشتمانی، تا ئەستاش خاڵە سنوریەکان لەژێر دەستی حیزب و لایەن حیزبەوە بەڕێوەبرێن، تا ئەستاش ماف بەرامبەر ئەرک نادرێت، هەزکانی ئاسایش و دژتیرۆر و هیزی ٧٠ و ٨٠ لەهەزی دوو وڵاتی دژە ئەیەک

ئەچن لەوکاتانەی ناکۆکی ئەکەوێتە نێوانیان.....هتد.
سەرکی دەسەلات "حکومەت"ی هەرێم لە دوایین گەنگرە ڕۆژنامەوانییەکیا زیاتر لە سەرکی بەشی ژمێریاری دەزگایەک ئەچوو کە کاری ئەو تەنها دابەشکردنی ئەو موچەیەیە کە لەلایەن سەروی خەیەوە ئەگاتە دەستی نەک سەرکی حکومەت، جونکە تەنانەت سەرکی شارەوانییەکیش نابێ بەوجۆرە قسە بکات کاتێک لایەنی کەم بەشکی داهاتی جوگرافیای سنورەکەی خۆی ئەگاتە دەستی چەندی خزمەتگوزاریی پێئەنجام ئەیا، بەڵام ئەم زۆر خەم ساردانە لە هەیبەتی ئەو دەزگا گەورەیەی کەم کردەوە کە پێی ئەوترێ حکومەت، لە کاتێکا ئەبوو ئەو شانی بایەتەبەر و بەڕێنی دابەشکردنی موچەی بایێ و ڕەگەی چارە و کلیلی دەرگا داخراوەکانی لە گیرفانی دەرهێنایە نەک دەستخاتەوە ناو گیرفانی و بڕە چاوەیی حکومەتی ناوەندیین، کە مەبەستی بوو بارگرانی سەرشانی حکومەتەکەی کەمبکات و بڕە ئەمەش وەک خۆکەک هەرچاومان لە قاپی بەغایە.

ئەوەی لە وتار و گەنگرە ڕۆژنامەوانییەکەی سەرکی دەسەلات "حکومەت"ی هەرێما جێی تەئامان بوو ئەوبوو کە ووتی (ئەبێ خۆک داوای مافی خۆی لەوانە بکا کە مافیان خواردووە "کە مەبەستی حکومەتی عەراق بوو") کە ئەمە بەڕاستی جێگەی هەڵوەستەیەکی جدییە، چونکە ئەو جۆرە دەربینە لە سەرکی دەسەلاتی یەکەمی هەرێمەوە دانپیانانێکی بێ چەن و چوونە کە ئەمان خۆیان بێ بەرپرس و حکومەت نازانن، بەڵکو کاریان تەنها دابەشکردنی ئەو بڕە پارەیەیە کە بەشەوەی گرێبەست بەغا ئەینێرێ بە هەرێم، خۆ ئەگەر نەشی نارد ئەوا ئەمان هیچیان بە ناکرێ و تاوانبار حکومەتەکەی بەغایە، بەمەش بە مەبەستبێ یان بێ مەبەست سەرکی دەسەلاتەکەی هەرێم دانی بەوەیا نا کە حکومەتەکەی بەغا حکومەتی کەی عەراقێ بە هەرەمیشەوە و کاری ئەمانیش دابەشکردنی ئەو موچەیە کە بەیان ئەنێرێ، ئەگەرنا ئەمان ناتوانن موچەێ دابینبکەن، بەئاگا لەوەی حکومەتێک توانای دابین کردنی موچەێ و خزمەتگوزاتییەکانی نابێ و تەنها کاری دابەشکردنی ئەو بڕە پارەیەبێ کە لە ناوەندەوە ئەگاتە دەستی ئەوا ئەو جۆرە لە حکومەت ڕەی بانکێک یان ژمێریارێک یان ئامێری پارەی سەرشەقامەکان cash machine ئەبینێ.

دەسەلاتی حیزب:

تە کاتێ ئامادەبی زیاتر لە نیوەی خاکی هەرێم چەکیت و ئادەستی وەاتی داگیرکەری مێژووی خاکی کوردستانی بکەی، ئەی بێ ناتوانی بارگاکان کە تەنها داروبەرد و بینای داگیرکراوی شارەوانییەکانن

ئادەستی گەنجانی تۆو ماف و خوراو بە هەلی کارو ئۆپۆی خاک و نیشتمانکەی خەتی بکەی؟

بە لە ناوچە دابەشنراوەکان و کەرکوک بە تاقە چەتان کرد و بەرگریتان نەکرد ترسان لەوی خەینتان بژێ، بەڵام چونکە لە هەرەمی کوردستان دنیان کە خوێنتان ناژنرێ کچی ئامادەن خوێنی گەنجان بڕژن!

بە ناوچە دابەشنراوەکانتان بەشکوتنی ژێربژێر ئادەستی ئەوی خەتان پێی ئەڵێن دوژمن کرد تەنها بە پاراستنی ئەوی هەتانە لە سامان و سەروەت، ئەی بە ئامادنین بەشکوتنی ئوون و ئاشکرا دەسەڵات ئادەستی شەقامی تۆو و ماف خوراوبکەن، بڵێن بزنس بکەن بەوی لەم ٢٩ ساڵەیا بردووتانە خەریک بازرگانیبن و سیاسەت بجەهەنن بە ئامیاریوانێک کە تەنها کاری سیاسەتبە نێک بازرگانی.
بە ئامادەن هەموو تەپڵکە و شاخ و بەرزاییەکان ئادەستی داگیرکارە مژوویەکانی کوردستان بکەن تا لەوەو نیشانە لە کوردانی پەنابەری پارچەکانیتر بگرنەو، بەڵام ئامادەنین چەن پەستێک لە پلە باڵاکانتان چەکەن و ئادەستی خەکانی شایستە و پە ئەزمون و مەدەنی بکەن.
بە ئامادەن دوای ئادەستکردنی نیوی خاکی هەرەم بە هەزی میلیشیای حەشدی "ئێران"ی شەعبی و نیوەکایتریشی کە ماوە ئادەستی مەگەو بنکە سەربازییەکانی تورکی مەنگەلی بکەن و هیچ سەروەرییەک بە خەتان و بە خەکە نەهێنەو، ئەی بە ناتوانن لایەنی کەمی سەروەریی بە خەکی ستەمدیدەو بەبەشی هەرەمی کوردستان بگێنەو؟

حیزبەکانی دەسەڵات تا نەگەشتە مریشکە ڕەشە ئامادەنبوون نێک تەنازول بەیێک بکەن بەڵکو ئامادە نبوون کەش ببنەو، لەکاتەکا ئامادەن لەگەڵ هەموو لایەنکی غەیرە کوردیا کەببنەو، هەموو تەنازولێک بە وڵاتانی درواسە و داگیرکەری مژووی خاکی کوردستان ئەکەن، هەر سوکایەتیەکیش پێیان بکرێ چاوپۆشی لێئەکەن و لە کەبوونەوکانیشیانا لەگەڵ لایەنی دژەکی هەمیشە ئەوە ئەمانن کە ئەبە بچنە خزمەت ئاغا و سوڵتانەکان بەڵام لەناوخەیا تا نەگاتە خوێنژان ئامادەنین هەنگاو هەڵگرن و لەبارگاکانی یەکترا کەببنەوان.

لە مەدەلی حیزبایەتی مەدەرن و بگرە زۆرێک لە وڵاتانی تازە پێگەشتووش حیزب تەنها یێک بیرەی هەیە، ئیتر کاتی ئەوە هاتووە کەی حیزبەکان وڵامی ئەو پرسیارە بنەوە، یایا حیزب بارگای بچیە؟

کاری ئەو بارگایانە چیە و چ سودێکی گشتی و تەنانەت حیزبیشی نیە جگە لە بارگرانی بەسەر شانی خەڵکەوە کە ئەکرێ ئەو پارە زۆرەی لەکەی بارگا حیزبیەکانا کونکیتری پێبگیرێ لە جێستەی بژێنئاسای خەڵکیا.

هیچ هەزێکی چەکدار و پاسەوانی نیە، حکومەت پالیسی هەیەکە پارێزگاری لە هەموو لایەک وەک یەک ئەکا، بەڵام کاتێ حیزب چەکدارو پاسەوان و هەزی تایبەت بەخۆی ئەبێ، واتە خودی ئەو حیزبە خۆی باوەڕی بەدامەزراوە و داودەزگاکانی خۆی نیە.

سەرنج:

بەو خەڵکە یان بەو گەنجەی کە کالوپالی یەکێک لە دواددەزگاکانی یابوو بە کەیا و ئەیبرد ئەڵێن فەرهوودچی "لەڕیا ئەمە کاری هەڵەی ئەو گەنجە ئاست نەکەینەوە بە باشیشی نازانین بەڵام" ئەی ئەو ٢٩ ساڵە هەرچی ماف و مووچە و سامانی سەرزەوی و ژێرزەوی و خۆشی و خۆشگوزەرانی و پێشڕەوی سەرتای و ستراتژیەکانی ئەوان هەیە هەمووێتان بە تاڵان و فەرهود بردووە، کەچی بەیەکجاریش بەختتان نەووت فەرهودچی، بەیە ئەویش هەوە ئەیا ئەوەی لەی دزراوە بیگەڕێتەوە بە شوێنە خۆی ئەگەرچی زۆر کەمیشبێت، ئاخر هەرچیەک ئەوە هەتانە هی خۆتان نیە و سەروەت و سامانی خەڵکە، ئەگەر بە ئاگابن یان بە ئاگا، بەڵام هەموو هاوڵاتیەکی ئەو هەرێمە خانوو ئۆتۆمبێل و پارەی بانق و کەمپانیا و تەنانەت جلەکانی بەریشتان بەهینی خەیان ئەزانن بەیە هەر شتێک لای ئەوەبە ئەوان هەر فرسەتێکیان بە دەکەوە ئەیگەڕێنەوە بە شوێنە خۆی و بە خەیان، بەیە کاری ئاقڵانە ئەویە ماف بگەڕنەوە بە خاوەنەکەی پێش ئەوەی بگاتە ئەوەی کە خەیان لێتان وەرگرنەوە چونکە ئەو کات درەنگە و دوورنیە بشتانکەنە ئەودیووی سنوری زیندووەکانەوە.

سامانی وەستا بەکر

٢٠٢٠-١٢-١١

سوید ستۆکهۆڵم

کتێبی (ئایا روسیا دەبێتەوە بە زلهێزێکی جاران) لە نووسینی «ئەردەوان عەبدوڵا» بڵاوکرایەوە.

نووسەر لەم کتێبەدا باسی لایەنی جوگرافیی و کۆمەڵایەتی و ئایینی و فەرهەنگی و سیستەمی پەروەردە و سیستەمی سیاسی و ئابووریی و پیشەسازی کردووە. لە بەشێکی تایبەتیشدا باسی مەژووی ئەدەبی روسی کردووە. هەروەها باسی مەژووی 5 سەدەی روسیا، شۆشی روسیا، دروستبوونی یەکێتی سۆڤێت و روخانی، سەردەمی یەلتسن و پوتین کردووە.لە بەشێکی تری کتێبەکەدا باسی پەیوەندی نێوان روسیا و جیهان دەکات بەتایبەتی لەگەڵ « ئەورووپا، ئەمریکا،چین، رژێمەکانی ناڤین» دەکات. لە بەشێکی تایبەتیشدا باسی مەژووی پەیوەندی نێوان روسیا و کوردی کردووە. لە دوا بەشی کتێبەکەدا نووسەر وەڵامی ئەو پرسیارە دەداتەوە، ئایا روسیا دەبێتەوە بە زلهێزێکی جاران؟ باسی خاڵە لاوازو بەهێزەکانی روسیای کردووە. لە کۆتایی کتێبەکەشدا کۆمەڵێک وتاری سیاسی و ئەدەبی نووسەر لەبارەی روسیاوە بڵاوکراوەتەوە کە ماوەی زیاتر لە 10 ساڵ لە رۆژنامە و گۆڤارەکاندا بڵاویکردۆتەوە.
ئەم کتێبە لە ٣٥٠ لاپەڕەی قەبارە گەورە پێکهاتووەو لەلایەن دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم بڵاوکراوەتەوە.

نووسەری سەرکەوتوی ئەدەبی منداڵان.. رۆزا شوان

لە کۆندا، نووسەران بە شەرم و ترسەوە رویان لە بواری ئەدەب و نوسین بە منداڵان دەکرد. لە ترسی ئەوەی کە ناوبانگیان نزم و بە چاوێکی کەمتر لەیان نەڕوانن و پێگەی ئەدەبی و کۆمەڵایەتیان نەیاتە خوارەوە. بەڵام لە ئەمەدا ئەو ترس و روانینە گەڵاوە.

نوسەرانی بواری ئەدەبی منداڵان، پێگەیەکی بەرزی ئەدەبی و کۆمەڵایەتییان هەیە. خاکی ڕەز و پێزانینیان بۆ خزمەتی پیرۆزیان هەیە، بۆ دراوەکی دڵگەن دایان دەنێن. چونکە نوسەرانی بواری ئەدەبی منداڵان، ڕۆڵەکی زۆر بەرز و کارتێکردنکی گرنگیان لە ڕۆشنبیریکردن و هۆشیاریکردن و لە پەروەردەکردن و لە ئاراستەکردنی دروستی منداڵان هەیە، بۆ هەناوی داهاتویەکی شیاوتر و گەشتر و جیهانێکی ئارامتر.

نوسەری فەرەنسی (فەرەنسیس فیدان) دەڵێت:"نوسەرانی منداڵان دەتوانن تام و چێژی جیهان بگۆڕن.. بەڵکو دەتوانن خودی جیهانیش بگۆڕن"

گەر تەی نوسەر، خوون و خولیای نوسینت بۆ بابەتی منداڵان هەیە و دەتەوێ ببیت بە نوسەرێکی ناسراو و سەرکەوتوی بواری ئەدەبی منداڵان و نوسینەکانت بەدڵی منداڵان بن. گەر دەتەوێ ئەم خوون و خولیایەت بنیتەدی. پێویستە ئەوە بزانیت، کە تەنیا حەز و ئارەزو و هەیواخوازی بەس نین، بۆ دەستەبەرکردنی هەنانەدی ئەم حەز و ویستنەت. ئەدەبی منداڵان، پێویستی بە زانین لە (بنەما و خەسڵەتە تایبەتییەکانی ئەدەبی منداڵان) و بە شارەزاییەکی لە قەناغەکانی گەشەکردن و هەراشبون و سایکۆلۆژیای منداڵان و پەروەردەی نوێ و زمانی منداڵان هەیە. پێویستی بەوە هەیە کە چۆن دەتوانیت لە جیهانی پاک و بگەردی منداڵان نزیک بیتەوە لە زمان و لە خواستەکانیان تێبگەیت.

نوسین بۆ منداڵان کارێکی زۆر پیرۆزە. بەڵام کارێکی هەڵەمەکی و ئاسان نییە. یا وا بیربکەیتەوە، کە ئەوان منداڵن و زۆر تێناگەن. نوسین بۆ منداڵان خەشە، بەڵام خوشە ئەوە ناگەیەنێ کە ئەوان بۆ هەمو نوسین قایلدەبن. بەڵکو نوسین بۆ منداڵان قورسترین نوسینە. چونکە تۆ مامۆستا لەگەڵ کەمەڵەک وشەی دیاریکراو و کەمدا دەکەیت. پێویستە بۆ وردی بیر لە هەر وشەیەک لە وشەکانت بکەیتەوە، ئایا لە هەش و لە خەیاڵ و لە دەروونی منداڵاندا جێیان دەبێتەوە یا نا؟ چونکە نوسین بۆ منداڵان ئەوە نییە کە تۆ چۆن دەوێت وا بنوسیت، بەڵکو پێویستە ئەوە بزانیت، کە منداڵان خەیان چیان دەوێت، ئەوەیان بۆ بنوسیت. مەبەستیشمان ئەوە نییە، کە ترس بخەینە بەردەم ئەو نوسەرە تازانەی، کە دەیانەوێت لەم بوارەدا تەقەبچن و بەهرە و توانا و شارەزاییان بخەنە خزمەتی ئەدەبی منداڵانی کوردمانەوە. بگومان کەسیش بە نوسەری لەدایک نابوو. نوسین بۆ منداڵان خۆشویستی و بەهرە و زانین و شارەزایی و فێربون و هەوڵدانە.

بە کورتی و بە چێی باس لە هەندێ لە بنەما تایبەتمەندییەکانی ئەدەبی منداڵان دەکەین، کە پێویستە نوسەرانی ئەدەبی منداڵان بۆ

گشتی و نوسەرانی تازە ئەدەبخوازی منداڵان بە تایبەتی بیانزانن و پەیڕەویان بکەن:
١ـ پێویستە ئەوە بزانێت، کە تۆ بە منداڵان دەنوسیت و پەیامەکەی ئاراستەی ئەوان دەکەیت. نابێت لە تایبەتمەندیەکانی جیهانی پاک و بێگەردی و بێتاوانی ئەوان لابدەیت.
٢ـ پێویستە لە بواری دەروونناسی و پەروەردەی نوێی منداڵان نابڕد نەبە و بایەخێکی زۆر بە لایەنی سایکۆلۆژی و پەروەردەیی منداڵان بدەیت. چونکە گرنگترین ئامانج لە ئەدەبی منداڵاندا، پەروەردەکردنی دروستی منداڵانە، بە ئەمڕۆ و بە داهاتویەکی باشتر.
٣ـ پێویستە شارەزایەکی باشت لە خەسڵەت و لە نیشانەکانی قۆناغەکانی گەورەبون و گۆڕکردنی منداڵان هەبێت. تێکستەکانی بابەتەکانت، لە هەمو رویەکەوە لەگەڵ ئەو قۆناغە منداڵییەدا بگونجێت. بە نمونە: بابەتێکی نوسراو بە منداڵانی تەمەن حەوت و هەشت ساڵان. حەز و سەرنجی منداڵانی تەمەن یانزە و دوانزە ساڵان رانا کێشێت.
٤ـ ناوەرۆک و فۆرم، دو چەمکی ئەدەبی منداڵانن و تێواکاری یەکترین، هەردو باڵی ئەدەبی منداڵانن، پێویستە نوسەری منداڵان هاوسەنگییەک، لە نێوان ناوەرۆک و فۆرمدا دروست بکات، هیچ لایەکیان نەکات بە قوربانی لایەکەی تریان.
٥ـ نوسەری منداڵان نابێت، خەی رابدات و باڵادەستی و فانتازی خەی لە نوسینەکانی بە منداڵان دەربخات. خەی چینی دەوڵەت وا بیربکاتەوە و بنوسێت، بەڵکو پێویستە ئەوە بزانێت کە منداڵان چۆن و چیان دەوێت.
٦ـ زمان گرنگترین کەرەستەی نوسین و گوزارشتکردنە. منداڵانیش خاوەنی زمان و فەرهەنگی وشەی تایبەت بە خۆیانن، زمانی ئەوان ئاسان و شیرین و ڕەوان و سادەیە. پێویستە نوسەری منداڵان ئەم ڕاستیەیە بزانێت. بە زمانێکی شیرین و پەتی و ساکاری بە ئاماژ و بە گرەوگەڵ تێکستەکانی دابەزێ تا منداڵان بە ئاسانی لێیان تێبگەن، پێویستە رستەکانی کورت و ناسک و باوبن. لە ڕەوانبێژی و لە قسەی بە توکە و مەبەست قوڵ و شاراوە و پێچ و پەنا دوربن. هەر قۆناغێکی منداڵیش ئاستی زمانی تایبەت و خۆیاڵی بکراوی و توانای تێگەیشتنی ئەو قۆناغە منداڵییەیان هەیە. زمانی نوسین بە منداڵان، زانیاری و شارەزایی و هونەر و بەهرەیە، کە هیچیان لەوانەی تریان جیانابنەوە. مەبەستیش لە ئاسانی نوسین ئەوە نیە، کە منداڵان بە ساوەلکە و هیچ نەزان بزانیت و هەموشتێکیان بە ڕاقە و شنوکەوبکەیت، هیچ بوارێک بە بیرکردنەوە و لێکدانەوە و تێگەیشتن، لە مەرام و مەبەستی بابەتەکەت بە بیرکردنەوەی و بچون

و هەڵهێنجاندنی منداڵان نەهێڵێتەوە.
(جاکلین ساندرز) دەڵێت:" با ئەدەبی منداڵان، هەندێش ئاسان نەکرێتەوە، کە وا بزانن منداڵان هیچ نازانن"
٧ـ پەیوستە نوسەرانی ئەمڕۆی ئەدەبی منداڵان داهێنەر و نوێخوازبن، لە چوارچێوەی قوناغی ئەدەبی کلاسیکی و شێواز و کلیشەی باوناماو و نەگونجاو بە ئەم سەردەمە، دوربکەوێنەوە، بە شێواز و بە ستایلێکی تازە بنوسن. ئەوەش بزانن کە منداڵانی ئەمڕۆ، نەوەی منداڵانی سەدەی رابردو نین. منداڵانی ئەمڕۆ، زەرزانتر و بلیمەتر و هەشیارتر و چاوکراوەترن، نەوەی ئایفۆن و ئایپاد و ئینتەرنێت و گەڤاری ڕەنگاوڕەنگی منداڵان و چەندین ئامێر و دیزگای سیر و سەمەرەن. نەوەی شڕشی تەکنەلۆژیان. خەون و خواست و هیوا و ئەدەب و هونەر و پێداویستییەکانیشیان، هەمان هیوا و خواست و پێداویستییەکانی نەوەکانی رابردو نین. پەیوستە نوسەری ئەدەبی منداڵان ئەم ڕاستییانە لەبەرچاو بگرێت. وەکو (کۆنفۆشیۆس) دەڵێت:"منداڵانمان، منداڵانی سەردەمی ئێمە نین.. منداڵانی سەردەمی خۆیانن".
٨ـ پەیوستە نوسەری ئەدەبی منداڵان، لە نوسینەکانیدا بەڵایەن بێت و لەژێر کاریگەری هیچ ئایدەلۆژیایەکی سیاسی و ئایینی مەبەستداردار نەبێت، بە بەرژەوەندییەکی تەسکی سیاسی. نابێت دڵپاکی منداڵان بقۆزێتەوە و بە لارێیاندا بەرێت و بیانخاتە ژێر کاریگەری ئەو ئایدەلۆژیایەی کە خەڵکی بەوای پێی هەیە.
٩ـ نوسەری ئەدەبی منداڵان، گەر خەڵکی لە جیهانی بێتاون و جوان و وێنەوشیی پێ لە خەونی سەوز و هیوای شیرین و ڕاز و نیازی پاکی منداڵان، نزیک نەکاتەوە، لەسەر ئەژنەکانی لایان دانیشێت و گوێی لە زمانی ساکار و لە قسە قوت و شیرینەکانیان نەگرێت و سەیری یاری و هەڵسوکەوتیەکانیان نەکات و تێکەڵیان نەبێت. ناتوانێت بە زمانی ڕاستیی منداڵانەوە بابەتەکانی بنوسێت.
وەکو دەڵێن، لە ناخی هەر نوسەرێکی بواری منداڵاندا، منداڵێک هەیە، منداڵیی خەی دەتەوە یاد و بەرچاو. ئەو منداڵەی کە لە ناخیدایە، داوای لەدەکات بچێتە ناو منداڵان و ببێت بە هاوڕێیان. داوای لەدەکا کە وەڵی دوای دیزینەوە و نوێخوازی و داهێنان بێت.
١٠ـ بگومان خوێندنەوە بە هەمو نوسەرێک زەر پەیوستە. پەیوستییەکی پەیوستیش بە نوسەری ئەدەبی منداڵان، تا ببێت بە خاوەنی باگگراوندێکی ڕەشنبیری و ئەدەبی باش. پەیوستە خوێنەرێکی هەمیشەیی باش بێت، بە تایبەتیش خوێندنەوەی ئەو پەرتوکانەی کە بە منداڵان نوسراون یا دەربارەی منداڵانن، لەگەڵ خوێندنەوەی گەڤارەکانی منداڵان. تا لە شێوازی نوسینی نوسەرانی بە ئەزمونی

ئەم بواردا، ئیلهام و سود وەربگرێت.
(سیلڤیا لەبیز) دەڵێت:"یەکەم.. گرنگ ئەوەیە کە: بخوێنیتەوە.. بخوێنیتەوە.. بخوێنیتەوە" سی جار جەخت لەسەر "بخوێنیتەوە" دەکا. نوسەر تا زیاتر بخوێنێتەوە، زیاتر فێردەبێت و وەردەگرێت. باشتر و جوانتریش بابەتی نوسینەکانی دادەڕێژێت.
هەر لە بارەی گرنگی خوێندنەوە (ئاسەر گەردن) یش دەڵێت:"تا زیاتر بخوێنیتەوە.. بێت دەردەکەوێت کە چەند زانیاریت کەم"
١١ـ پەیوستە نوسەری ئەدەبی منداڵان هەمیشە گەشبین و هیواخوازبێت. کەتایی بابەتی نوسینەکانی بە منداڵان، بە خۆشی و شادی و سەرکەوتن و دڵنیایی و بە هیوابەخشین کەتایان پێبهێنێت. ناشبێت کەتایی چیرۆک و شانۆ و ئۆپەرێت و هۆنراوە و ڕۆمان بە منداڵان، بە کارەساتی خوێنڕشتن و کوشتن و تراژیدیا کەتایان پێببێت. چونکە لە ئەمڕۆ و داهاتوشدا، کارتێکردن و ڕەنگدانەوەیەکی نێگەتیڤیان لەسەر منداڵان دەبێت.
١٢ـ پەیوستە نوسەری منداڵان، بە دەنگی فراوانی، ئاو ڕەخنە و تێبینییانە وەربگرێت، کە ڕەخنەگران لە نوسینەکانی دەگرن. بە هەڵەکی باشی بزانێت، بە راستکردنەوەی هەڵە و خاڵە لاواز و نەرێنییەکانی و درێژدان بە خاڵە بەهێز و ئەرێنییەکانی.
١٣ـ پەیوستە نوسەری منداڵان، ئاوڕ بزانێت، کە جوانسازی فاکتەر و پەیوستییەکی زۆر گرنگە، نەک تەنیا لە ئەدەبی منداڵاندا، بەڵکو لە سەرجەم هونەرەکان و لە هەمو بوارەکانی ژیانی مرۆڤدا. داشتنی بابەتی نوسینەکانت بە جوانی، گاریگەریان لەسەر هەڵگربون و ئارەزو و حەزی خوێندنەوەی نوسینەکانت لە لایەن منداڵانەوە دەبێت. ئەدەبدۆستێک دەڵێت:"تا ئەمڕۆش نازانم، چۆن ئەدەب دەتوانێت لە خەمەکان شتی جوان دروست بکات؟"
١٤ـ نوسەرانی ئەدەبی منداڵانی کوردمان، ئەرکێکی پەویست و پیرۆزی زۆر گرنگیان لە ئەستۆدایە. ئاویش ئاوەیە کە لە نوسینەکانیاندا لایەنی نیشتمان پەروەری فەرامۆش نەکەن. پەویستە بە ئۆپەڕەی دەسزیەوە، منداڵەکانمان، بە هەست و ڕۆحی کوردایەتی گەش و پەروەردەیان بکەن. سۆز و خۆشەویستی و هاوبەستەبونیان بە کوردستانی نیشتمانی شیرینمان، لە لایان خۆشەویستر و شیرینتر بکەن. لە میانەی ئاو سرود و هۆنراوە و چیرۆک و شانۆ و ئۆپەرێت و پەخشان و ڕۆمانانەی کە بۆیان دەنوسن.
١٥ـ نوسەری منداڵان پەویستە، لە میانەی نوسینەکانیەوە، ئاوڕ بخاتە دڵی منداڵانی کوردمانەوە، کە پاراستنی ژینگەی جوان و سروشتی کوردستان، ئەرکێکی پەویستی نیشتمانی و ڕۆشتیە و گوزارشتە لە خۆشەویستی و لە دەسزیان بە کوردستان.

١٦ـ نابەت نوسەرانی منداڵان، جیاوازی لە نێوان کچان و کوڕاندا بکەن. پێویستە بە چاوکی یەکسانی و هاوماڤی و هاوئەرکی لە هەردو لایان بڕوانن، ئەم بڕوابونەشیان، لە میانەی نوسینەکانیان بە منداڵان ڕەنگ بداتەوە. بە تایبەتیش لە کاتی هەڵبژاردی پاڵەوان و کاراکتەر و کەسایەتییەکانی چیرۆک و هەنراوە و شانۆ و ئۆپەرێت ڕەمانەکانیادا. پێویستە هەستی خوشک و برای و هاوڕێتی و دڵسۆزی و ڕێز لە یەکتری گرتن، لە هەش و دەروونیاندا بوونن. بە تەواکەری یەکتریان بزانن.
١٧ـ پێویستە نوسەرانی ئەدەبی منداڵان، لە میانەی نوسینەکانیاندا، بە هیچ کلۆجێک، سوکایەتی و بڕوزی بە دایکان و باوکان و داپیران و باپیران و مامۆستاکان و بە مێژو و بە شەهیدانی کوردستان و بە پێشمەرگە و بە سەرکردە نەمرەکانمان و بە هەمو کەسایەتییە تێکۆشەرە ناسراو و ناودارەکانی گەلەمان نەکەن. پیاوان بن یا ژنان بن. سوکایەتیش بە داب و نەریت و کەلەپور و کولتور و بە بەها پیرۆزە ڕەسەنەکانی گەل و نیشتمانەکەمان و بە زمانی شیرینی کوردیمان نەکەن. هەمو ئەمانە بشکێن لە ناسنامەی نەتەوەییمان.
١٨ـ پێویستە نوسەرانی ئەدەبی منداڵان، لە نوسینەکانیاندا، لایەنی کەمیدی و جۆگەنگی فەرامۆش نەکەن. چونکە ئەو بابەتانەی کە خەندە دەخەنە سەر لێوەکانی منداڵان و دایانهێنن پێکەن و قاقا، خۆشی و شادیش دەخەنە دڵ قنجەکانیانەوە، پشوش بە بیر و هۆشیان دەدەن. دەبنە هۆی نەهێشتنی گرژی دەروونی و جێستایی و ڕواندنەوەی خەم و پەستی و دەتەنگی و نائارامی منداڵان.
١٩ـ پێویستە نوسەرانی ئەدەبی منداڵان، لە نوسینی ئەو بابەتانە دوربکەونەوە، کە ترس و تەقین و دڵەڕاوکێ و گومان دەخەنە دڵی منداڵانەوە، یا بابەتی شەڕ و کوشتن و گزی و دزی درۆ و فێڵ و لەخشتەبردن و بە ئومێدی و ڕەشبینی و.. هتد. هەردەمیش گەشبینی و هیوای سەرکەوتن و باشتریان پێببەخشن.
٢٠ـ پێوستە نوسینەکانی بواری منداڵان، هەنراوە و چیرۆک و شانۆ و ئۆپەرێت، کورت و بچڕبن، نێک، درێژ و بەزارکڕبن، کەم و پوختبن، نێک زڕ و بڕبن. سوک و ئاسانبن، نێگ گران و ئاڵۆزبن. لەگەڵ چەنتیدابن، نێک چەندتیدابن.
٢١ـ شەرم و نەنگی نییە، گەر نوسەرانی بواری منداڵان، بە تایبەتیش نوسەرانی تازە دەستپێکردو. تێکستی نوسینەکانیان، پشانی نوسەرانی ناسراو و بە ئەزمونی بواری ئەدەبی منداڵان بدەن، کە شارەزای بواری ئەدەبی منداڵانن. سود لە ڕاو و تێبینی و لە پشنیارەکانیان وەربگرن. پێش ئەوەی کە نوسینەکانیان

بەاوبکەنەوە.

رزا شوان
نەرویج: ١١/ دەسەمبەر/٢٠٢٠

(*) نوسەرێکی کوردە، لە (١٩٤٦) لە کەرکوک لە باشوری کوردستان لەدایک بوە، لە ساڵی (١٩٦٥) وە دەنووسێت، بە تایبەتیش لە بواری ئەدەب و پەروەردەی منداڵان. لە ساڵی (١٩٩٩) وە، لە شاری (بەرگن) لە وەاتی نەرویج دەژی. مامۆستای خانەنشینە.
r.shwan@hotmail.com

گرنگرتین مەزەخانەکانی وەاتانی عەرەبی و ئیسلامی.. نووسین و ئامادەکردنی: ئەحمەد کامەران

بۆ خوێندنەوەی ئەم بابەتە کلیکی ئێرەبکەن ..

ڕاگەیاندنی مافی سەرتاپیەکانی خەڵکی ناوازی کوردستان

ئەمە کەمێک لە هەڵسوراوانی خەپیشاندانەکانی کوردستان لەدژی ناوەوین کە پەیامی خەڵکی ناپەیو و ناوازی کوردستان بۆ ئای گشتی و جیهان و سکاکانیان بۆ نەوەندە جیهانیەکان دەگەیەنین.
ئەوەی بەیار دەدا سەبارەت بەم خواست و مافانە ئەوە خەڵکی ناوازی شۆقام و خەپیشاندەران خەیانن و هیچ کەس و لایەنێک سەرکردە و فەرماندەری خەڵکی ناوازی و بزاڤە خەرسکیەکەی نیە.
ئەم خواست و دروشمانەش دەنگ و خواستی ٢٩ ساڵی خەڵکی کرێکار و

جوتیار و فەرمانبەر و دەستفرۆشان و خانەنشین و لاوان و ژنانی کوردستانە کە لێرەدا هاتوە:
دروشمی خەڵکی ناڕازی کوردستان بریتیە لە " نا بەدەستهاتکی ستەمکار، نابەپەڵەمانی کارتۆنی، نابە ئەپەزسۆنی ساختە".
بەدیل و جێگرەوەی خەڵک بۆ(سیستمی سیاسی و ئابووری و شێوەی حوکمڕانی) هەرێمی کوردستان بریتیە لە:

1. هەوشانەوەی حکومەتی بەرکراتی و بنەماڵەیی ئێستا و دامەزراندنی حکومەت بە بەشداری ڕاستەوخۆی جەماوەری خەڵک ، وەک دەستهاتی داهاتوو.
2. لابردنی هەموو بارگا و بنکە چەکدارەکان لە ناو شارەکان و بینی بودجەی حزبەکان هەوشانەوەی هێزەکانی هەفتا و هەشتا و زیرڤانی و زانیاری و پاراستن.
3. ئازادی سیاسی وخەپیشاندان و مانگرتن بە مەرج و مەبەستە و نابە هیچ هێزێک بڕامبەریان بەکاربهێنرێ. دەبە خەپیشاندەران ، کە هەتا ئیستا ٣٠٠ کەسیان لە زیندان دان، دەستبەجێ ئازاد بکرێن و دەبەت زیندانی سیاسیی نەمێنیت.
4. داهاتی نەوت وگازو گومرگ و باجی ناوخۆیی لەلایەن نوێنەرانی هەڵبژێردراوی خەڵک چاودێری بکرێت و داهاتی هەرێم بگشتی بگەڕێتەوە بە خەزێنە.هەروەها لیژنەیەکی سەربەخۆ دروست بکرێت بۆ بەسەرچونەوەی هەموو گرێبەستەکانی نەوتیەکان و لێوانێش گرێبەستی نەوتی هەرێم و تورکیا.
5. موچە بە تەواوەتی دەدرێ و بەپەی بەرز بوونەوەی گرانی زیاد دەکا و لانی کەمی کرێی سەعاتی کارکردن دیاری دەکرێت. سەپاندنی باج بەسەر سەرمایەداران، بە پەی بەرزبونەوەی داهاتیان زیاد بکرێت.
6. هەموو هاوڵاتیەک دەبە شوێنی نیشتەجێ بوونی بە دابین بکرێت.
7. کار و دامەزراندن بۆ هەموو کەسێکی ئامادە بکار دابین بکرێ.
8. سیستەمی دادوەری و داواکاری گشتی سەربەخۆ بێت دور لە دەستهوەردان. دادگایی بکوژانی خەپیشاندەران و چالاکوانان و ڕۆژنامەنوسان و بکوژانی ژنان و سزادانیان .
9. دابینکردنی موچەی بنەڕەتی بۆ هەموو تاکێکی بکار لە کەمگا، بە پەی هەڵی مامناوەندی ژیان بۆکەی دیاری دەکرێت.
10. دەستە و بەرد و ڕێکخراوی ناڕازایەتیکانی خەڵک و کرێکاران

و کارمەندان بۆ فەرمی دەناسرێن وەک دژگای لێپرسینەوەی جەماوەری لەدەستەات و دامودژگاکانی و یاساکان و مللەفی گەندەڵی و پێشێلکاری مافەکانی خەڵکی کوردستان. لێپرسینەوە لە سەروەت و سامانی بەرپرسان و کەسانی نزیکیان . گەاندنەوەی ئەو موڵك و ماڵانەی دەستەاتداران داگیریان کردووە و لێپرسینەوە و دادگایی کردن و سزادانی گەندەکاران.

لە کەتاییدا داوا لە جەماوەری ناڕازی کوردستان دەکەین با ڕیزەکانمان پتەك بخەین،با لە هەموو شارو شارۆچکەیەك ئەنجومەنی بەرەوبردنی ناڕازایەتییەکان لە کەسانی هەڵبژێردراو لە لایەن خەیانەوە پێك بێنن ، وە تەواوی ئەنجومەنەکانی ناوخۆو دەرەوە ، لە ئەنجومەنی باڵای ناڕازایەتییەکانی کوردستان کەببنەوە ، ئەو ئەنجومەنە مافی بڕیادانی هەیە.

کۆمەڵك لە هەڵسوڕاوانی خۆپیشاندانەکانی کورستان و دەرەوە

ئاپۆرینی گەنجان و کریکاران و زەحمەتکەشان، بارودۆخێکی سیاسی نوێ ئەخوڵقێنێ لە کوردستان

گەی ئاپۆرینی بەرهەق و شۆرشگیرانەی گەنجانی ماف زەوتکراو ، بێکار و هەژار کراو، وە جەماوەری کریکار و کارمەندان و مامۆستایان و ستەمدیدەی کوردستان، لە زوربەی شار و شارۆچکەکانی هەردوو پارچەزگای سلیمانی و هەڵەبجە، کەپەی سەندووە و ووە لە هەڵکشان و بەاوبوونەوەی هەرچی زیاترە.
مژووی نێچەاوی خەباتی جەماوەری کریکار و کارمەندان و مامۆستایان و زەحمەتکەشان و گەنجانی کچ و کوڕی ئازادیخواز، کە بە دەیەکە بە دوای ئەنجامدانی ئاڵوگۆڕی ریشەییەوەن، لە ئیستادا و بەم ئاپۆرینە چەتە دەخیکی تازەو. ئاپۆرینەک کە پێ لە ئەزموون و گیانی شۆشگەڕانە و هیوا بە داهاتوویکی پرشنگداری دروستکراوی ئاستەوخێی دەستی ئینسانی زەحمەکەش و ئازادیخوازی کوردستان.

جیگۆرکێی سیاسی و کۆمەڵایەتی ئەم ڕاپەڕینە، بەدڵ لەهەر ئایندەیەک کە ڕووبەڕووی ئەبێتەوە، هەر ئیستا پێ بایەخ و کاریگەرە، چونکە نەک هەر دەسەڵاتی خستە بەردەم شاڕاوی هەڕشی خۆی، بەڵکو کەسپی هیزە ئۆپۆزسیونە ئیسلامی و قەومیەکانی بەردەم خۆی و بەردەم سەرجەم پرۆسەی ئاوەدانکردنەوەی شارشگەرانەی کۆمەڵگەی کوردستانی وێلانا، و بارەگاکانی سوتاندن.
ئەم شۆڕشە تازەیەی ڕاپەڕین، کە بە خۆپیشاندانی مەزنی چوار شەممەی ڕابردوو (٢-١٢-٢٠٢٠) لە شاری سلێمانی دەستی پێکرد، وەستانەوەی شەشگەرانەی خەڵکی ئەم دووپاریزگایەیە بە دژی دەسەڵاتی گەندەڵ و میلیشیای بۆرژوازی کورد و هێزب و حزبە سیاسیەکانی، بە دەسەڵاتداران و ئۆپۆزسیۆنیەوە، بە ناسیونالیست و ئیسلامیەوە، و بە نیوو -لیبرالە مشەخۆر و گەندەڵکانیەوە.
یەسوابوونی هەموو هێزەکانی بورژوازی قەومی و ئیسلامی، بەرجەستەبوونەوەی ڕادیکالیەتی خەڵکی ڕاپەڕیو و بەرچاو ڕوونیان بە ڕادیەک گەیشتووە کە ئەزانن هیچ شتێک دادیان نادا جگە لە خەباتی یەکگرتووی خەیان و دەستپێشکاری شارشگەرانیان، و ئەمەش قەناغێکی تازەی هێناوەتە پێشەوە لە پرۆسەی خەباتی شارشگێرانە لە کوردستاندا.
هەڵچوونی جەماوەری لەم دوو پاریزگایەدا سەنگەری بەرەوپێشچوونی ڕاپەڕینن لە سەرتاسەری کوردستاندا؛ لە هەولێر و دهوک و شارەکانی تر، کە تا ئیستا بە زەبروزەنگ و سەرکوت ڕاگیراون. هەروەها، جەماوەری ئازادیخواز هاوبەرژەوەندن لەگەڵ هاوچینەکانیان لە سەرتاسەری عیراق و لەگەڵ ڕاپەڕینی ئوکتۆبەر لە شارەکانی ناوەراست و خواروو.
جەماوەر ڕاپەڕیوە بەووی هەردوو هێزەمی ئیسلامی – قەومی فەرمانڕەوای ئێستا لە بەغدا و هێزەمی ناسیونالیستی کورد لە کوردستان، و چیتر نابە دەسەڵاتیان لە چنگدا بێت وساتوسەودا بکەن بە چارەنوسمانەوە.
خەڵکی ڕاپەڕیو لە هەردوو ئەم پاریزگایەدا لە هەڵمەت و ووزەی شارشگیرانەیان کەم نیە، ئەوەی کە ئەرکی هەر ئیستایانە یەکخستنی هێزەکانی خەیان و دروستکردنی تەڵەی هاوئاهانگی نێوان هێزەکانی ڕاپەڕینە لە هەموو شارەکاندا و خەڵکخستن و هاوکاریانە بەهەر شێوەیەک کە گونجاو بێت بۆیان.
ئەرکەکی دەستبەجێی چالاکاوانانی ڕاپەڕین ئەوەیە کە کەمیتە و شورا هەڵبژیردراوەکانی جەماوەری دروست بکرێت لە گەڕەکی کەبونەوەی گشتی لە گەڕەک و گوڕپانکان و لە کارگە و شوێنکانی کاردا، تا بتوانرێ سەرپەرشتی بەرەوە چوونی ڕاپەڕین لە هەر شارێک ئەنجامبدات

و پێوەند و هاوکاری بە شارەکانی تر‌ەوە دابین بکات.
لەگەڵ بەردەوامی هاپەیندا کریکاران و گەنجان و ژنان و قوتابیان و مامۆستایان و کارمەندان پشتیوانی بەوەیە کە نەقابە و هێزە کخراوەکانی سەربەخۆی خۆیان پێکبهێنن تا ببنە هێزێکی سیاسی هێکخراوی کاریگەر لە کۆمەڵگەدا.

جەماوەری هاپەریو، گەنجانی کچ و کوڕی ئازادیخواز، کرێکاران و خوێندکاری ستەمدیدەی کوردستان
• هاپەرینی ئەمڕۆتان کارەکی شۆرشگێڕانە و بەرهەڤ و پیویستە ئامرازەکانی خەباتی یەکگرتووتان و بەرگریتان لە هاپەرین بە شیوەیکی راستەوخۆ و دەستبەجێ دروست بکەن، و بە کردەوە ئیرادەی شۆرشگیرانەی خۆتان پیادە بکەن و دەسکەوتات و ئیدارەی شارەکان بگرنە دەست.
• دەسەلاتی میلیشیای و دامودەزگا سەرکوتگەرەکانی تا هەناسەیان تیا بڕت درێغی ناکەن لە کوشتن و بڕین و گرتنی خوێکی هاپەیو و ئۆشکەنجەدانیان. هەربۆیە تاکە زەمانەتی ئارامی و ئاسودەیی، پشتەوێی یزی یەکگرتووتان و بەرینبوونەوەی هاپەین و خەباتی شۆشگەرانەیە لە سەرتاسەری کوردستاندا، و هاتنەناوەوەی هەرچی زیاتری جەماوەر بە یزەکانی هاپەین و بەدەستەوەگرتنی هەرچی زیاتری ئامرازەکانی دەسەاتدارێتیانە.
• با پێکەوە بانگەوازی هیزەکانی پلیس و پشمەرگە و هیزە چەکدرەکان بکەین کە یزەکانیان بەجێبهێڵن و پێوەست ببن بە یزی هاپەینەوە.
• خوێکی هاپەیوی کوردستان و زربەی هاووڵاتیان بە دوای وخاندنی دەسەاتی پارتی و یەکیەتی و هاوپەیمانکانیانەوەن بەخێیان و میلیشیاکانیان و دوو ئیدارەیی و پرلەمان و دەزگاکانی داپڵۆسێنەریانەوە، و بە ئەم ئامانجە هاپەریون. رگەی بە ئەنجامگەیاندنی ئەم ئامانجەش هێکخستنی هێزی جەماوەری شۆشگەر لە کوردستاندا. بەام تا دەسەات هیشتا نەوخابت پیویستە ئەم داواکارییە دەستبەجێیانە بسپێنری بەسەریاندا.
• بەردانی هەموو زیندانیانی سیاسی لە هەموو کوردستاندا.
• دانی موچە بەبی هیچ لەبەینەک، و چاودێری نوێنەرانی هەبژراوی کریکاران و کارمەندان و مامۆستایان بە سەر بودجە و مووچە و دابەشکردنی.
• چونەدڕەوەی هێزەکانی دەسەات لە هەموو شارەکانی کوردستاندا و بواردان بە خەڵک کە خۆپشاندان بکەن و بشداری هاپەین بن.
• هیزە میلیشیایی وسیخوڕەکان و هەر هێزێکی چەکدرای تری حزبی

نابی بەندەت و ئەبێ هەبوشنرێنەوە.
لە هەر شوێنێک دەستەات بدەست ئورگانێکانی هەبژێراوی ڕاستەوخۆی جەماوەری کرێکاران و کارمەندان و گەنجانی ئازادیخواز و ڕێکخراوە خەباتکاراکانیانەوە بێت، نابێ هیچ هێرشیکی سەربازی بکرێتە سەر لایەن دەستەات یا هەر هێزێکی ترەوە.
ئێمە ڕێکخراوی بدیلی کۆمەنیستی لە عیراق لە هەمان کاتدا کە سەرخۆشی ئاراستەی هەموو کەسو کار و دۆستانی گیان بەختکردووانی نەو ئێم ڕاپەینە ئێکات، لە هەمان کاتیشدا بەتوندی ئێم تاوانانەی هێزە سەرکوتگەرێکانی دەستەات سەرکەنە ئێکات و بەرپرسیاریەتی گیان لە دەستدانیان ئەخاتە ئەستیان. وە دەبێ دەستبەجێ بکوژانیان و ئەوانەش کە لەپشتی تاوانێکانن دەستنیشان بکرێن و بدرێن بە دادگا.
ئێمە هەروەها ڕێکخراوی بدیل کۆمەنیستی لە عیراق بانگەوازی جەماوەر ئێکات هەرش نێکرێتە سەر هیچ شوێن و بینایێکی خزمەتگوزاری و ئیداری و خوێندن و تەندروستی و هەر جێگایێکی تری بەرژەوەندی گشتی، وە بانگەوازی پاراستنیان ئێکات لەهەر دەستدرێژیێک. وە بانگەوازیش ئێکات کە بارگاکانی حزبێکانی دەستەات بکرێنە بنکەی دەستەاتداریەتی ڕاپەین و ئیدارەی شارەکان.
ئێمە شانبەشانی جەماوەری ڕاپەیو لە کوردستاندا خەبات ئێکەین بە بە سەر کەوتن گەیاندنی ڕاپەین.

ڕێکخراوی بدیلی کۆمەنیستی لە عیراق
٩ -١٢-٢٠٢٠

ئازادی .. ستار ئەحمەد

ئازادی نانکە بەخۆن سوور
لەدڵی نیشتماندا
بەپاژنەی چەتەکان پان دەکرێتەوە
شەش دزینی ئاڵایە
سەرکردە قاچی دوو کورسی
لەکۆڵی دەروونا
تەرمی پەپوولەکان بشارمەوە
ڕۆحی شەهیدەکان

لەجەستەم دادم
بارەگا ـ بۆسەی ئاگرەو
دۆزەخی بۆتاوان
پەرستگا ـ دەرگای بەخوێن هەنگاوی
چی لەخاکێك بکەم
پێخاوس لەنێویا بازبدەم
بەسەر گۆڕی دایك و
کۆرپەی سووتاوو
هاوەڵمی خنکاوما
زمانێکم بڕچییە
لەئاستی مافمدا
بەرەو داد نەبزوێ
چۆن نیشتمانێکم خۆش بوێ
دەرپێی ئازادی
لەژێریدا داکەنن
بەدوای چییدا بکەشم
کوشتارو راوو هووت
بکەنە دروشمم
کام ئاڵا
لەجەستەی خاکەکەم بپێچم
لەکاتێکدا لانەواز
هاوشارم
بە پارەو
دیوارو
دەرگاو
پەنجەرە
لەپاڵیا سەربڕن
مژووی چی
کام داستان
ئەفسانە
ڕمانی خیانەت
بە مانگ و هەتاوو
ئاسمانی دزراوم بەرزکەمەوە
بەچیوە بنازم
بەنەغمەی سەرشۆڕی و
بەستەی تاوان و
هەڵپەکێی تەفرەوە

یان بەنۆکەریی چوار جەلاد
تیغی ژەهراوی
دەخەنە زامی
کوردستانی گەورەوە.

ستار ئەحمەد

ڕاگەیاندنی سەربارەت بە خۆپیشاندانکانی هەرێمی کوردستان

بە ئاوەی کۆپییەکی تری گەندەڵ و فاشیلی گەلان، خۆپیشاندانکان، ئیستیغلال نەکات!

خۆپیشاندان و ناڕەزایەتییەکانی گەنجانی شار و شارۆچکەکانی کوردستانی عێراق، گەرای سەرەتای ڕاپەڕینێکی نوێیە دژ بە حکومەتی چەتەگەریی کوردیی و دژە گەورەکانی کوردایەتیی. ئەو گەنجە ئازایانە بە (دەست و گیرفان)ی خاڵییەوە بە گژ چەکدارە بەتەجییەکانی کوردایەتیی پارتیی و یەکێتیی و تەواوی ئەو حیزبانەی تردا دەچنەوە کە هەمووپان لە فەلەکی ئەم کوردایەتییە چەتەگەریییدا، دەسوڕێنەوە.

ڕاستە گەنجانی کوردستان، بەو تەمەنە کەمەوە(لە چواردە ساڵییەوە بە ناوەڕاستی بیستەکان)، تەجروبە و خیبرەی ئیدارەدانیان، نییە، پەویستیان بە ڕابەرایەتییکردن هەیە، بەڵام کام ڕابەرایەتی؟ ئایا بە دەبەت، ئەو مافە بەم نەوە ئازا و جەسوورە ندرە کە خۆیان ڕابەرایەتیی خۆیان بکەن و خەڵکی پێپولیست و بە فیکری کۆنە گەلانکان، سەرپەرشتییان بکەن؟ لای کەم داواکاریی و عەقڵییەتی ئەمان، لەگەڵ نەوە کۆن و کامەڵکانی جیلی ئاڵتونیی! کوردایەتییدا، جیاوازە.

چواردە ساڵ لەمەوبەر، ناڕەزایەتییەکانی خەڵک لە هەرێمی کوردستان،

وردە وردە گۆشەی دەکرد، گۆڕان بە ئاژەندای شەخسەکی تەراو لە یەکێتیی، بە هاوکاریی دەیان سیاسیی، ئەکادیمیست و نوخبەی جەراوجەر، تەواوی ئەو ناڕازایەتییانەی هەمژی و نییو میلیۆن دەنگیان برد بە هۆڵی پارلمانی دزە گۆڕکان و بەناوی حیزبی بە ئایدیۆلۆژیا و چاکسازییەوە، حیزبەکە بوو بە تەوریشی بنماڵە و لۆلایشەوە، صەدان پسپۆر و پلە و شەهرەتیان بە سیاسیی پێپولیست و ئەکادیمیی هەڵپەرست و دز، پەیدا کرد، پشتیان کردە ئەو هەموو ڕەحیلەتە ئێپزیسیۆنەی کوردستان و کەوتنەوە ناو خۆلانچکەی دەوڵەتە قوبرصییە-بارزانییە-ئەردۆغانییەکەوە و پرۆژەی تاڵانیی و چەتەگەریی (سەربەخۆیی ئابووریی) و تەنانەت لە جینۆسایدی شەنگالدا نە گۆڕان و نە وەزیری پێشمەرگەکیان، تا ئێستایش متەقیان لێوە نەهاتووە و بەو بەدەنگییەش، شەرعییەتییان بەو تاوانە دا.

ئێستا، کەمێک خەڵک کە زەربەیان گۆڕانە تەراوکانن، بییرکردنەوەیان بە میللیمەتریش لەو عەقڵییەتە نەتەوەپەرستییەی کوردایەتیی، جیاوازیی نییە کە ئەم وەزعەی ئێستای لە بەرهەم هاتووە، بە تایبەت ئەوانەی خەیان بە مۆغدور دەزانن و پێستی غەزووبەزیان بەرنەکەوتووە، بانگەوازی ئەوە دەکەن کە کۆنگرەیەکیان دامەزراندووە بە ڕابەرایەتییکردنی خەپشاندانەکان! ئەوەی جێگەی پرسیاری فرە ڕەهەندە، ئەوەیە کە چۆن کەسانێک هەر دوێنی بوو لە ئەهلی ریفراندەم بوون، لە کەنترۆکردنەوەی کەرکوک و ناوچە جێناکۆکەکاندا، بەچوونکانیان لەگەڵ ڕووداو و کەی٢٤ دا، هیچ جیاوازییەکیان نەبوو،

هەر دوێنێ بوو عەراقیان بە لەعنەت دەکرد و سوێندی ئەکادیمیی کوردایەتییان دەخوارد کە عەرەب و کورد، ناتوانن لە یەک وڵاتدا پێکەوە بژین، ڕاسیزمیان بەرامبەر ئاوارە عەرەبەکانی سلەمانیی و هەولێر، تەشهیر دەکرد، تەنانەت لەم دوا دواییەشدا، تێیاندا هەبوو، داوای بەکارهێنانی تاپۆکەی ریفراندەم و ڕاگەیاندنی دەوڵەتی کوردییان دەکرد، چۆن ئەهلی میصداقییەت و سیاسەت و ئەخلاق و فیکری سیاسیی دەبن؟ چۆن دەکرێ متمانەیان پێ بکرێ کە ئەمانیش، هەمان ڕێچکەی باوکی هەژاران و حیزبە نوخبە بە ئایدیۆلۆژیەکەی ئەو، ناگرن؟

ناڕازایەتیەکانی خەڵک، دەرئەنجامی ئەو زووخاوەیە کە ئەم موئەسەسەی کوردایەتییە ٧٥ ساڵییە دەیکاتە دەی خەکەوە و مرۆڤی کورد بە کەیڵ و ڕەعییەتی خۆی دەزانێت. لە ئێستایشدا، خەپشاندانی گەنجان، ڕاستەوخۆ پەوەندیی بە نەبوونی عەدالەتی

کۆمەڵایەتییەوە هەیە، پێوەندیی بەو هەموو دزیی و چەتەگەریی‌ی نەوت و قاچاغچییەتییەوە هەیە کە ژیانی نوخبەیەکی کەم، لەوپەڕی خۆشگوزەرانییدایە، بەڵام بەشی هەرە زەری خەڵکی کوردستان، لەوپەڕی زەلالەتی ئابووریی و دارایی‌دا، گوزەران دەکەن.

دەرئەنجامی ئەمش ئەوەیە کە خەڵکی کوردستان دەیانەوێت، بەهەر نرخێک بێت، لەم چەتەگەریی‌ی کوردایەتیی رزگاریان بێت. ئەمە لە کاتێکدایە، زۆرێک لەوانەی کەنگرەی دەنگە ناڕازییەکان، مەنتاڵیتیی و بیرکردنەوەیان، لەو ئەندێشەیدا دەسوڕێتەوە کە پارادایمێکی تری کوردایەتیی جیاواز لەوەی پارتیی و یەکێتیی و گۆڕان…تاد، دروست بکەن و لەم ڕەگەزشکێنە، نەخشیی ئایدیۆلۆژیی و عوقدە نەژادییەکان و طموحە شەخصیی و ئیفرازاتە سیاسییەکانی خۆیان، بە چاکسازیی، خاڵیی بکەنەوە.

وەک‌ای ئەمانە، لە لەگەڵیکدا، ئاڵای هەرەم و ئاڵای کۆمۆنیستیی چین و سیمبۆڵی مشتکۆمێکی ستالینیستییانیان، وەکو هەموو چەشتە مجۆرییەکانی کوردایەتیی، تێکەڵوپێکەڵ کردووە. ئیتر کاتی ئەوە هاتووە کە گەنجانی کوردستانی عێراق، دوور لەو جیلە کۆنەی کوردایەتیی و ئەفکارکانیان و بەدەر لە و کەسانەی کە بەردەوام هەموو جەگەڵکان دەبنەوە سەر ڕووباری ئەو چەتەگەریی‌ی کە هەیە، خۆیان ڕابەرایەتیی و پێشەنگیی خۆیان بکەن و پڕۆژەو بەرنامەی سیاسیی و فیکریی خۆیان پێشنیار بکەن. پێویستە کەسانی دەسزیش کە غەمیان تەنیا داواکارییەکانی ئەو گەنجانەیە بە عەدالەتی کۆمەڵایەتیی، ئازادیی، کار، خۆشگوزەرانیی و ژیانێکی شەرافەتمەندانە، پشتیوانییان بکەن و بەرچاوڕۆشنییان بدەنێ، ئەوانیش وەری بگرن یان نا، ئازادن.

ئەم خێپشاندان و ئەم فشارانە بەوان نەبێت، بە سیاسیی و نوخبە بە تەمەنەکان و بەرژەوەندییخوازەکان ناکرێ. هەرکەسێکیش حیزب دروست دەکات، ئازادە، بەڵام دەبێ هەموو ئەوانە فەزح بکرێن کە خێپشاندانەکان بە عەرضی غوبنە سیاسییەکانیان بکار دەهێنن. چارەسەری بنەڕەتیی و هەمیشەیی ئەوەیە، بە گەنجانی کوردستان و عێراق(ئەو دەیان هەزار گەنجە عێراقییەی پشتیوانیی بە خێپشاندەرانی هەرەم دەردەبڕن)، فشار بێ دز و گەندەڵ و مافیاکانی عێراق(بەوانەی هەرەمیشەوە) بهێنن کە پرۆژەی تاڵانکردنی نەوت و غازی کوردستان بە تورکیا ڕابگیرێ و تەسلیم بە دەوڵەتی عێراق بکرێتەوە و بودجەی حەقیقیی و مەعاشی حەقیقیی بە موچەخۆرانی موستەحەقی کوردستان بێت، نەک عەقید و لیوا خانەنشینکراوەکانی

ناو ئەم کۆنگرێە و صەدان هەزار بندییوارەکانی پارتیی و یەکێتیی و تەواوی حیزبەکانی تر.

لە هەمووی گرنگتر، هەرکەسێ لە دەرەوەی وڵات(هەندەران) بێت، بە هیچ شێوەیەک مافی ئەوەی نەبێ، قیادەی وهەمیی ئەم خەڵکە بکات. ئەمە دەبێت کەسانێک بن، بە واقیعیی لە کوردستان بژیێن و لە گەندەڵیی و خورافاتە پەهەوانییەکانی کوردایەتییەوە، نەگلابن.

هەرکەسێکیش پێی خۆش و لەگەڵ ناوەڕۆکی ئەم باسدایە، دەتوانێ ناوی خۆی دابنێت.

1. ئاراز ڕەسوڵ
2. ئازاد مەلا نەبیی
3. ئازاد عەلیی
4. ئاسۆ جەوهەر
5. ئامانج عەلیی
6. ئیسماعیل حەسەن ئیسماعیل
7. ئەردەڵان ئەمیین
8. ئەوین ئەحمەد
9. بەدرخان مەحمود
10. بەهار جەبار عەلیی
11. بەهرەز حاجیی
12. د. پشتییوان سابیر
13. جەبار ئەحمەد
14. خەلیل حەمەد
15. خەرامان سابیر
16. دانیار حەسەن
17. ڕەستەم عەزیز سلەمان
18. ڕێباز حەسەن
19. ڕۆگەز کەمال
20. ڕەهەند محەمەد
21. ساماڵ عەبدوڵا
22. د.سیڤان سەعید
23. سەردار حەسەن
24. سەردار ئەمیین
25. د. شامیر مەولان
26. شنیار ئەنوەر حەسەن
27. د. شوان عەبدوڵا

28. شیما عزیز
29. کامیار سابیر
30. کاوە ئەحمەد
31. کوردستان عەلیی
32. کەردە عەبدولخالیق
33. کەمار یەنا
34. گەران عەبدوڵا
35. لاوان ع عەلیی
36. مصطفی شیخ محمد
37. د. موراد حەسەن
38. مەجید غەفور
39. مەحمود عەبدوڵا
40. مەروان عەلیی
41. نەجمەدیین عەلیی
42. هادیی حەمەعزیز
43. هەگر برایم
44. هەمن ڕەئوف
45. هەمن ع شێخ ڕەئوف
46. هەمن ئەحمەد ڕەضا
47. هیوا خەشناو
48. هەرەز جەمال
49. سەران ئیبراهیم
50. صەدرەدیین عەلیی
51. مەهدیی ئەبوبەکر
52. هەڤاڵ عەبدوڵا
53. توانا عەلیی